

DE MILITAIRE SPECTATOR

MAANDBLAD VOOR KRIJGSWETENSCHAP

Directeur J. MOORMAN
Res. Luitenant-Kolonel der Infanterie.

Hoofdredacteur D. A. VAN HILTEN
Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

Redacteuren:

J. J. C. P. WILSON, Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.
M. R. H. CALMEIJER, Kapitein der Grenadiers.
A. ETERMAN, Kapitein der artillerie.

Redactie en Administratie: Zwarteweg 1, Den Haag — Tel. 117783 en 117784
Abonnement f 2.63 per kwartaal. Indië en Buitenland f 12.50 per jaar. Losse Nummers f 1.05
Postrekening 44715 ten name van Moorman's Periodieke Pers N.V.

110e JAAR No. 7

NADruk VERBODEN

JULI 1941

INHOUD

	Blz.
De lichte troepen voor de valleistelling (Grebbelinie) in het bijzonder I R.H. op 12 Mei 1940, door V. E. NIERSTRASZ	247
Het Gevecht aan de Noord	260
Gesneuvelde Adjudant-onderofficieren, Vaandrags en Kornets	262
Hoe Kopenhagen werd bezet, door Majoor GLEIN	263
Zooals het vroeger was, door Fr. DE WITT HUBERTS	269
Nieuwe Uitgaven	279

PUBLICATIES VAN DE KRIJSGESCHIEDKUNDIGE SECTIE VAN HET HOOFDREGELINGSBUREAU

V

DE LICHTTE TROEPEN VOOR DE VALLEISTELLING (GREBBELINIE) IN HET BIJZONDER I R.H. OP 12 MEI 1940

MET 3 SCHETSEN

bewerkt door V. E. NIERSTRASZ,
Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf,

onder toezicht van den Generaal-Majoor N. T. CARSTENS,
Hoofd van het Hoofdregelingsbureau.

MOORMAN'S PERIODIEKE PERS N.V. - 's-GRAVENHAGE - 1941

Indeeling en samenstelling. (*Verklaring der afkortingen op blz. 260*).

Alvorens een korte beschrijving te geven van het optreden der Lichte troepen voor het front der Valleistelling (Grebbeinie)¹⁾ dient het volgende te worden medegedeeld.

Op 1 Mei 1940 had zich de reorganisatie der Lichte troepen voltrokken, waarbij de oude I t/m IV Verk.A. met de bij de Divisiën ingedeelde Eskadrons Wielrijders waren omgevormd tot 1 t/m 4 R.H.

Voor den duur der mobilisatie was bovendien tijdelijk 5 R.H. gevormd uit de vier bereden reserve Eskadrons der Verk.An., waarbij ingedeeld een M.E., samengesteld uit de Sectiën op draagpaarden van voorm. I en II R.H., alsmede een Bt. 6 Veld, samengesteld uit de twee rijdende Btn. 6 Veld van I en II R.H. en dus bestaande uit 4 sectiën van 2 stukken.

Voorts waren twee bereden Eskadrons van 3 R.H. gedetacheerd, resp. bij 1 en 4 R.H., terwijl deze beide Regimenten ten slotte elk een Eskadron op rijwielen hadden moeten detacheren resp. bij Brig. A. in de Betuwe en Brig. B. in het Land van Maas en Waal.

Zooals bekend is, bevonden zich in de Valleistelling (Grebbeinie) (tusschen Rijn en IJsselmeer) het II en IV L.K.

Voor het front van het II L.K. bevond zich 4 R.H., terwijl voor het front van het IV L.K. 1 en 5 R.H. onder bevel van C.-1 R.H. optraden.

Op 10 Mei was de samenstelling der genoemde regimenten als volgt:

1 R.H.: Staf, vijf Eskadrons (1 t/m 5), M.E., E.pag., S.Mr. en 4 S. paw. (verouderd materieel).

Bovendien gedetacheerd 1-3 R.H. en 2 E.Paw. (min 3e en 4e Pel.). Bereden waren het 1e en 2e Esk. en 1-3 R.H., terwijl 3, 4 en 5 rijwiel-eskadrons waren.

4 R.H.: Staf, vijf eskadrons (1, 2, 4, 5, 6), M.E., E.pag., S. Mr. en 2 S. paw. (verouderd materieel). Bovendien gedetacheerd 2-3 R.H. en 3e en 4e Pel. van 2 E. paw. Bereden waren 1, 2-4 R.H. en 2-3 R.H., terwijl 4, 5, 6-4 R.H. wielrijders-eskadrons waren.

5 R.H.: vier eskadrons (1 t/m 4), M.E., Bt. 6 Veld.

Dat de nieuwe organisatie, welke talrijke omwisselingen en veranderingen met zich had gebracht, op 1 Mei was doorgevoerd, was met het oog op de uitvoering der oorlogstaak een nadeel.

Taak der lichte troepen (zie schets Nr. I)

Terwijl de vertraging van een eventueelen opmarsch der Duitschers Noord van den Rijn in eerste instantie moest geschieden door de grens- en IJssel-troepen, hadden de lt. troepen tot taak, dien opmarsch bew. den IJssel te vertragen, daarbij tevens aan de uitvoering van het vernielingsplan medewerkende of deze uitvoering dekkende.

De omstandigheid, dat in de Valleistelling achter II en IV L.K. niet onmiddellijk reserves aanwezig konden zijn en zelfs rekening gehouden moest worden met een dusdanigen loop der gebeurtenissen, dat uit het achterland geen Divisie(n) van I L.K. ter beschikking van den C.V. zouden kunnen worden gesteld, had geleid tot het dusdanig formuleeren van de opdracht, dat de

¹⁾ De als Grebbeinie bekende stelling heette in de Verdedigingsbevelen de *Valleistelling*. Deze naam geeft beter aan, dat het een stelling betrof, niet slechts bij de Grebbe of Grift, doch in de geheele Geldersche Vallei. Bovendien verdedigt men heden ten dage niet in een linie, d.i. een versterkte lijn, doch in een stelling, d.i. een ter verdediging ingerichte zône.

lichte troepen de vertraging in hoofdzaak moesten zoeken in het uitvoeren der voorbereide vernielingen, ten einde met zooveel mogelijk intacte onderdeelen als reserve binnen de stelling te komen.

Het is duidelijk dat hiermede aan de lt. troepen, om in cavalerie-taal te spreken „een tand werd uitgetrokken”, omdat deze hierdoor niet tot vollen inzet konden komen.

Deze opdrachten zijn dan ook met tegenzin door den C.V. gegeven, maar waren het gevolg van de te geringe legersterkte, welke de vorming van krachtige reserves belette.¹⁾

De vertraging zou aanvangen met vooruitgeschoven detachementen in de lijn Arnhem—Apeldoorn/Dierensche kanaal, welke detachementen o.m. de bruggen over het Apeldoorn—Dierensche kanaal moesten doen springen, terwijl de drie Regimenten met hun grossen de vertraging zouden aanvangen in de lijn Oosterbeek—Harskamp—Garderen—Ermelo—Harderwijk.

Schets Nr. I geeft een overzicht van de opstelling op 10 Mei, bij den aanvang van de oorlogstaak.

Verloop der gebeurtenissen.

De aan het Apeldoorn—Dierensche kanaal geplaatste Eskadrons hebben de bruggen vernield en zijn daarna, volgens hunne instructies, op de hoofdmachten teruggegaan.

De snelle opmarsch der Duitschers, die er op 10 Mei te ongeveer 10.00 in slaagden, bij Westervoort den IJssel te overschrijden en over Arnhem naar het Westen door te stooten, bracht hen in contact met 4 R.H., waarvan de onderdeelen vertragingsovervechten leverden bij Oosterbeek, Heelsum, Renkum en Ede.

In het bijzonder is het 5e Eskadron bij Heelsum en daarna aan den Oostrand van den Wageningschen berg en verder Noordelijk in gevechten gewikkeld geweest. Het goede schootsveld, gevormd door het dal van de Kortenburgsche beek, begunstigde de vuuruitwerking. De E.C., die 's morgens bij het tot stand brengen van een vernieling aan den voet gewond was geraakt, heeft desniettemin staande met groote kalmte het gevecht geleid.

Op het uitgestrekte front kon 4 R.H. echter, zonder zich aan zware verliezen bloot te stellen, geen oponthoud van beteekenis veroorzaken en toen de vijand bij Ede den druk verhoogde en tusschen de Eskadrons opdrong, trok het Regiment in den vooravond van 10 Mei achter de stelling terug met het 5e Eskadron over Wageningen—Grebbeberg naar Leersum en met het gros van het Regiment van Ede e.o. over De Klomp en Ederveen naar Veenendaal en vandaar naar Leersum.

Het eerste Peloton van het 5e Eskadron, dat den Westrand van Wageningen overschreed, werd onder vuur genomen door eigen troepen van de voorposten, zoodat het noodig werd, eenige menschen met witte doeken vooruit te zenden, om de nadering van eigen troepen aan te kondigen.

Bij de Klomp waren de asperge-hindernissen door een misverstand ontijdig gesloten, zoodat deze voor den doortocht van 4 R.H. moesten worden doorgebrand.

¹⁾ Dat de oorlog zelfs tot *onttrekking* van krachten aan het V.Lr. zou leiden, was toen nog niet te voorzien.

Het teruggaan van 4 R.H. had tot gevolg, dat 1 en 5 R.H. met den rechter-vleugel open kwamen, zoodat de beide Regimenten uit dien hoofde terug moesten op de lijn Grooten Hof — Klaarwater — Nijkerkerveen — Nijkerk — haven van Nijkerk. Deze lijn is op de schets Nr. II te volgen.

Intusschen hadden op 10 Mei de gebeurtenissen in Zuidholland den O.L.Z. aanleiding gegeven, zes Bataljons aan het Veldleger te onttrekken.

Het gebrek aan reserves werd toen zoo nijpend, dat de C.V. besloot, alle bereden eskadrons van 1 en 5 R.H. achter de stelling terug te nemen en evenals de bereden eskadrons van het reeds achter de stellingen aanwezige 4 R.H. om te vormen tot Wielrijders-eskadrons. De aandacht dient erop te worden gevestigd, dat het parachutisten-gevaar dwong tot het beschikbaar hebben van snel verplaatsbare reserves, waarvoor aanvankelijk de L.K.- en Div.-reserves — op rijwielen geplaatst — konden dienen. Toen deze voor een groot deel waren afgestaan, moest wel naar het bovenstaande middel worden gegrepen.

Als gevolg van het bevel van den C.V. werd 5 R.H. te zamen met 1, 2-1 R.H. en 1-3 R.H. in den nacht van 10/11 Mei achter de stellingen teruggenomen, zoodat daarvóór nog slechts aanwezig bleven:

C.-1 R.H. met 3, 4, 5, M.E., E.pag., S. Mr.-1 R.H. alsmede 2 E. paw. (min 3e en 4e Pel.) en de verouderde 4 S. paw.

Hiermede werden Klaarwater, Nijkerkerveen en kunstweg naar Nijkerk bezet, uit welke lijn verkenningen werden uitgevoerd (zie schets Nr. II).

Op 11 Mei, terwijl de Duitschers een aanval op de voorposten voor den *Grebbeberg* uitvoerden en geleidelijk met kleine afdeelingen voeling opnamen met de stellingen bij Veenendaal e.o., stond dus 1 R.H. in de bovengenoemde lijn vóór de stelling.

In den loop van dien dag kwamen nog deelen van de IJsseltroepen terug. Omstreeks den middag beval de O.L.Z., dat alle paw. naar Zuidholland moesten worden gedirigeerd.

C.-1 R.H. heeft hiervan echter een Peloton weten te behouden.

Door een betreurenswaardig misverstand werden in den middag de aspergehindernissen op de wegen Vinkenhoef—Hoevelaken en Vinkenhoef—Nijkerk door de voorposten gesloten, zoodat voor een eventueelen terugtocht voor 1 R.H. nog slechts overbleven de nieuwe betonweg Vinkenhoef — langs den spoorweg naar Terschuur en de weg Amersfoort—Hooglanderveen—Brand—Langenoord.

Omstreeks 17.00 viel een Peloton van 3-1 R.H. bij de Mheen (Noord van Barneveld) in een hinderlaag.

Het eenige Peloton paw., dat nog aanwezig was, werd ter verkenning ingezet en stootte bij Voorthuizen op tegenstand.

C.-M.E., die zich ter verkenning in het voorterrein had begeven zonder voldoende dekking, werd door den vijand gevangen genomen.

5-1 R.H. werd, nadat kort te voren van patrouilles negatieve berichten waren ontvangen, te omstreeks 18.00 beschoten door een vij. afdeeling, waarbij zich paw. bevonden, die over de aanwezige versperringen heenreden. Juist even te voren was op dat punt een stuk pag. weggehaald en naar elders geplaatst.

Het Eskadron trok terug onder bescherming van mortiervuur, dat rustig geleid werd door den kornet G. P. GÜLCHER; de vijand drong niet na.

Nu de betonweg bij Vinkenhoef open lag, was het noodzakelijk ook daar de aspergehindernissen te sluiten, waartoe door den voorposten C. van 5 R.I. ter plaatse werd overgegaan.

De beide andere Eskadrons zijn door een misverstand ¹⁾ op Hooglanderveen teruggegaan en werden aldaar in de schemering door de eigen voorposten, die hen voor vijand aanzagen, bevuurd, hetgeen aanleiding werd, dat zij achter de voorposten op Amersfoort terugweken.

Een en ander had noch de instemming van den R.C., noch die van den L.K.C., welke laatste van een en ander kennis kreeg, toen hij zich op weg bevond naar C.-1 R.H.

Aangezien omtrent het optreden der Duitschers vóór IV L.K. slechts zeer onvoldoende gegevens beschikbaar waren, de negatieve berichten van den door de gebeurtenissen op 10 Mei zeer gehavenden vliegdienst geen duidelijke opheldering hadden verschaft en de L.K.C. door het teruggaan van 1 R.H. geen gegevens meer zou kunnen verkrijgen, gaf hij C.-1 R.H. bevel, de Eskadrons weer naar buiten te zenden en stelling te doen nemen in de lijn Achterveld—Klaarwater—Kp. 5—kunstweg Amersfoort/Nijkerk.

Toen de Eskadrons-commandanten op den cp. verzameld waren, gaf C.-1 R.H. de volgende opdrachten:

4-1 R.H. + een S.-M.E. bezet kp. 51.5 spoorweg Amersfoort—Apeldoorn; verkennen richting Achterveld;

5-1 R.H. + een S.-M.E. bezet driesprong kunstwegen 200 m N. van Hoewelaken; verkennen richting Terschuur;

3-1 R.H. + een S.-M.E. bezet kp. 3 kunstweg Amersfoort—Nijkerk; verkennen richting Nijkerk en in O. richting.

Het pag. kon door de gesloten asperge-hindernissen niet naar buiten, evenmin als de motoren der zw. mitr. en de S. Mr., welke wapens door de bediening te voet zouden moeten worden verplaatst.

Nadat de troep had gegeten, werd te 22.00 een aanvang gemaakt met de uitvoering van de opdrachten.

De voorposten waren ingelicht, doch toen 3-1 R.H. bezig was de gesloten hindernis op den kunstweg Vinkenhoef—Nijkerk over te klimmen, werd plotseling stormvuur afgegeven met alle infanteriewapens der eigen voorposten.

Dit schijnt het gevolg te zijn geweest van het afgeven van het stormvuursein (3 witte sterren). Wie dit heeft afgegeven, is nimmer bekend geworden, doch de voorposten C. deelde den volgenden morgen aan C.-1 R.H. mede, dat het een daartoe niet bevoegde moet zijn geweest.

Aanvankelijk dacht men bij 1 R.H. dat een vij. aanval plaats had. Nadat het stormvuur naar schatting ongeveer een half uur had geduurd, nu eens hevig dan weer minder, werd het gestaakt.

De huzaren hadden zich zoo goed mogelijk gedekt in het terrein en in huizen en, hoewel het vuur grooten indruk had gemaakt, waren er wonder boven wonder slechts enkele gewonden en eenige beschadigingen aan materieel.

Zooals te begrijpen is, waren de Eskadrons daarna in den zeer donkeren nacht moeilijk te verzamelen, weshalve de R.C. bevel gaf, de opdrachten eerst den volgenden morgen uit te voeren.

12 Mei.

De Eskadrons gingen in den morgen van 12 Mei zonder aarzelen naar voren, zoodat 1 R.H. op 12 Mei te 5.30 als volgt stond opgesteld (zie schets Nr. III):

¹⁾ Dit misverstand vond zijn oorzaak in de aanvankelijk gegeven bevelen die echter later, in verband met den nieuwen toestand, waren gewijzigd, hetgeen door de E.Cn. niet was gerealiseerd.

- 4-1 R.H. + een S.-M.E. bij Kp. 51.5 spoorweg Amersfoort/Apeldoorn;
 5-1 R.H. + een S.-M.E. + S. Mr. bij driesprong van kunstwegen, te Hoevelaken (Vt. 159—465);
 3-1 R.H. + een S.-M.E. bij Kp. 3 kunstweg Amersfoort/Nijkerk.

De Sectie — M.E., ingedeeld bij 4-1 R.H. was zonder motoren te voet verplaatst.

Het E. pag. kon tengevolge van de gesloten versperringen de eskadrons niet volgen en werd bij Vinkenhoef achter de versperringen opgesteld.

Het Peloton paw. werd eveneens ter afsluiting van de kunstwegen bij Vinkenhoef opgesteld.

C.-4-1 R.H. stelde na aankomst bij pl. 51.5 de aanwezigheid van vijf Duitsche paw. vast op den betonweg tegenover zijn opstellingen, die met alle middelen, waarover het Eskadron beschikte, werden bevuurd en in de richting Terschuur terugtrokken.

Te ongeveer 9.00 kwam C.-IV L.K. opnieuw bij C.-1 R.H. en gaf, na de opstelling der eskadrons te hebben vernomen, opdracht deze vooruit te plaatsen¹⁾ en wel:

- 4-1 R.H. met toev. S.-M.E. naar Achterveld, met opdracht te verkennen richting Barneveld.
 5-1 R.H. met een S.-M.E. en de S. Mr. naar Terschuur, met opdracht te verkennen richting Voorthuizen.
 3-1 R.H. met een S.-M.E. naar O. rand Nijkerk, met opdracht te verkennen richting Putten.

De Generaal wenschte door het vooruitschuiven der lichte troepen meer inzicht te verkrijgen in de bewegingen van den vijand. Hij deelde C.-1 R.H. tevens mede, dat in den loop van den dag 1 R.H. zou worden afgelost door III-20 R.I. (op rijwielen), welk Bataljon, belast zijnde met de bewaking van het vliegveld Soesterberg, door andere troepen zou worden afgelost.

De L.K.C. gaf daarna op den driesprong van kunstwegen bij Vinkenhoef den C.- van het Pel. paw. opdracht, wederom in O. richting te verkennen²⁾, waarvan de Generaal vervolgens C.-1 R.H. in kennis stelde, daarbij tevens de opdracht gevende, dat de lichte troepen zich moesten handhaven, totdat III-20 R.I. hun taak zou hebben overgenomen.

De Eskadrons gingen wederom zonder aarzelen naar voren.

Van het **4e Eskadron**, dat naar Achterveld was opgerukt, keerden in den namiddag te ongeveer 17.00 vijf man terug, die mededeelden, dat bij Achterveld een door de Duitschers bezette boerderij was aangevallen, waarbij een groot deel van het Eskadron was weggemaaid en de E.C., Res. Ritmeester Mr. A. L. F. J. DE VRIES, was gesneuveld.

Uit de latere mededeelingen van personeel van het Eskadron valt het

¹⁾ Na den vorigen avond waren geen andere berichten binnengekomen dan die omtrent de vij. paw. vóór 4-1 R.H. en patrouilles voor de voorposten van VIII Divisie bij Asschat en Stoutenburg.

Sedertdien is uit mededeelingen van C.-M.E., die, zooals reeds medegedeeld, was gevangen genomen, gebleken, dat zich te Barneveld en pl. 9 kunstweg Terschuur-Voorthuizen het Bat. S.S. Leibstandard Adolf Hitler (op rijwiel) van ongeveer 1200 man met Paw. en Art. (10.5) bevond dat te Zutphen had gevochten en dat in den morgen van 12 Mei te Barneveld een Divisiestaf aankwam en een Divisie uit de richting Apeldoorn over Barneveld opmarcheerde. Het Bat. S.S. werd toen verplaatst over Stroe naar Harskamp.

²⁾ Zulks was nog mogelijk over Langenoord-Brand-Hooglanderveen.

verloop van het gevecht — ten naasten bij — als volgt te reconstrueeren (zie schets Nr. III).

Het Eskadron is met het 3e Peloton, onder Kornet P. RINK vooruit, te ongeveer 10.00 vertrokken van kp. 51.5 aan de spoorlijn Amersfoort/Apeldoorn naar Vinkenhoef teneinde de aldaar achtergelaten rijwielen op te halen.

De sectie zw. mitr., waarvan de motoren achter de versperringen bij Vinkenhoef stonden en die slechts te voet het Eskadron kon volgen, kreeg van den E.C. opdracht, bij Kl. Middelaar (kp. 52 aan de spoorlijn) in stelling te komen.

Het Eskadron reed langs de spoorlijn tot Groot Koddelaar (Vt. 161-464), boog aldaar af en heeft over Vinkelaar en Bakelaar den kunstweg Terschuur—Achterveld bereikt.

Het 2e Peloton onder Wachtmeester W. VAN DER VEER werd aanvankelijk achtergelaten bij Vinkelaar.

Met het Peloton RINK aan het hoofd en patrouilles vooruit is het Eskadron vervolgens opgerukt naar Achterveld. De Barneveldsche beek moest worden doorwaad, daar de brug was opgeblazen. Even voorbij deze brug ontvingen de voorste patrouilles vuur.

De Ritmeester DE VRIES en de Kornet RINK zijn met het voorpeloton door het terrein opgerukt en het gelukte den vijand op Achterveld en in de richting Barneveld terug te drijven. Het 1e en 4e Peloton, resp. onder bevel van Res. 1e luit. H. SIMON THOMAS en den Opperwachtmeester J. H. VAN MELICK werden aanvankelijk Zuid van, doch in de nabijheid van de vernielde brug over de Barneveldsche beek achtergelaten. Door het voorpeloton werden eenige gevangenen gemaakt, terwijl bij de brug over de Barneveldsche beek achtereenvolgens een Duitsche wielrijder en een motorrijder, die uit de richting Terschuur kwamen, werden genomen.

Na het aanvankelijk succes heeft de E.C. met Luit. SIMON THOMAS besproken of nu reeds bericht naar den R.C. zou worden gezonden, doch de E.C. besloot ten slotte te wachten, totdat over meer gegevens omtrent den vijand zou worden beschikt.

Geleidelijk kregen de Duitschers versterking en werd het 3e Peloton steeds heviger bevuurd uit het Zuiden en uit de richting Barneveld.

Een groep van het 1e Peloton onder Wachtmeester VAN HEMERT is op last van den E.C. opgerukt O. van den kunstweg Terschuur—Achterveld. Deze groep ontving vuur uit Achterveld en uit O. richting.

Het 2e Peloton onder Wachtmeester VAN DER VEER, dat op bevel van den E.C. bij het Eskadron was aangesloten, (na onderweg vuur uit O. richting te hebben ontvangen en den vijand met vuur te hebben verdreven) werd door den E.C., die zich toen bij Begraafplaats (even ten N. van P.K. te Achterveld) bevond, ingezet ter versterking van het 1e Peloton. Dit Pel. is niet verder gekomen dan de begraafplaats en kreeg hevig vuur uit Z. en O. richting.

Het 1e Pel. (min 1 groep) onder Luit. SIMON THOMAS werd ingezet op den W. vleugel, in de richting van Tol, teneinde van die zijde af den vijand in de richting Barneveld terug te dringen.

Spoedig echter werd het Eskadron ook uit Westelijke richting aangevallen.

Uit Westelijke richting daagde de vijand op, nadat men een uit die richting komende motorordonnans had zien keert maken, na te zijn beschoten.

De Ritmeester vuurde persoonlijk de in zijn omgeving strijdende mannen heldhaftig aan; desgelijks handelden de Pelotonscommandanten.

Eerst werd de Ritmeester aan de knie gewond, doch hij zei: „Geef niets, ik geef het nog niet op”.

Een aantal Duitschers drong op en sommeerden den Ritmeester zich over te geven; deze riep: „dat nooit, leve de Koningin”. Even later greep hij een karabijn en riep: „Stormen”. Onmiddellijk daarop sneuvelde hij, door een kogel getroffen.

De Kornet RINK, die volgens verklaringen eveneens dapper zijn mannen aanvuurde, sneuvelde, juist toen hij de karabijn van een gewonden huzaar overnam, in het hoofd getroffen door een granaat van inf.geschut.

Op den rechtervleugel ontving het 1e Peloton vuur van zw. mitrs., waardoor het den kunstweg bij Tol niet kon bereiken. De Luit. SIMON THOMAS, die zich tusschen de verschillende deelen van zijn Pel. bevond, dezen steeds aanmoedigde, werd door een kogel getroffen en sneuvelde, toen een ordonnans hem het bericht van het sneuvelen van den E.C. nog moest brengen.

Het 4e Pel., dat als achterste Pel. tot eenige honderden meters ten Z. van de brug over de Barneveldsche beek was opgerukt, ontving plotseling vuur uit N. richting van vijand, die uit de richting Terschuur oprukte.

De Pel.C., die zijn mannen krachtig, onder het roepen van „overwinnen of sterven” aanvuurde, werd zwaar gewond (en is eenige dagen later aan die verwonding overleden).

Het Eskadron was aldus beroofd van den E.C. en drie Pelotonscommandanten. Slechts de C.-2e Pel., de Wachtmeester VAN DER VEER, was nog aanwezig. Bovendien waren nog twee wachtmeesters, een korporaal en vijf huzaren gesneuvelde en velen gewond.

Onder het steeds krachtiger vuur van de Duitschers, die het Eskadron geleidelijk geheel omsingeld hadden, was het lot van het Esk. thans spoedig beslist, niettegenstaande velen nog een tijdlang heldhaftig hebben weerstand geboden.

De Wmr. VAN DER VEER heeft zoo goed mogelijk getracht met de overblijvenden de verbanden te herstellen en vechtende terug te trekken, hetgeen onmogelijk bleek, daar de Duitschers ook in den rug zaten.

Gedurende dit gevecht zijn herhaaldelijk storingen bij de lt. mitrs. opgetreden hetgeen zeer belemmerend heeft gewerkt.

Van het Eskadron zijn ongeveer 60 man gevangen genomen. Eenigen hebben door het terrein den R.C. bereikt en dezen de jobstijding overgebracht, anderen bereikten den volgenden dag de voorposten. Weer anderen hebben zich in een boerderij verstopt tot 15 Mei en hebben daarna, na vele omzwervingen het regiment weder bereikt.

Het vermoeden is gewettigd, dat 4-1 R.H. midden in de onderdeelen der Duitsche Divisie is terechtgekomen, die zich ontwikkeld hadden tegenover de voorposten der VIIIe Divisie bij Asschat en Stoutenburg en in opmarsch waren naar Scherpenzeel (zie noot ¹) op blz. 252 en aan het slot dezes).

Merkwaardigerwijze wordt door de voorposten Asschat en Stoutenburg niets vermeld van dit gevecht, dat zich op 2—4 km voor hun front afspeelde. Het bedekte terrein heeft het blijkbaar geheel aan de waarneming onttrokken.

Het 5e Eskadron, waarbij ingedeeld een S.-M.E., marcheerde te ongeveer 10.00 af naar Terschuur. Het 2e Pel. werd te Terschuur gelaten met de opdracht dit punt vast te houden. Het Pel. kon worden ondersteund door de S. Mr., welke daartoe opdracht had ontvangen van den R.C. en in stelling kwam, aan-

vankelijk bij de Klarwatersche brug, later bij Kl. Koddelaar. Toen Terschuur onbezet bleek, werd het 4e Pel. ter verkenning vooruitgezonden langs den kunstweg naar Voorthuizen, terwijl de E.C. met het 1e en 3e Pel. en de S.-M.E. over Zwartebroek—Appel—Oude spoorbaan en Groot Overhorst marcheerde naar den driesprong (van kunstweg en landweg) N. van de meest Noordelijke P.K. te Voorthuizen.

Op dezen driesprong werd vuren gehoord uit de richting van kp. 11, waar — naar vermoed werd — het 4e Pel. in aanraking was met den vijand.

De E.C. gaf nu aan het 3e Pel. + S.-M.E. opdracht om zich te begeven naar kp. 12, terwijl het 1e Pel. door het terrein langs P.K. en School eveneens naar den kunstweg moest oprukken. De bedoeling was, den vijand, die zich bij kp. 11 bevond, in den rug te vallen. Te voren was van burgers vernomen, dat zich te Voorthuizen niet meer dan 30 Duitschers bevonden.

De Pel. Cn. begaven zich zeer snel op weg met het gevolg, dat C.-3e Pel. 20 mannen van de beide Pels. bij zich had, terwijl C.-1e Pel. met 8 man en 2 mitrs. op weg ging. Beide Pelotons stootten op vijand.

De C.-3e Pel. ontving reeds vuur bij het begin van het verharde weggedeelte.

C.-1e Pel. ontdekte vijand, toen hij in Voorthuizen zelf was aangekomen.

C.-3e Pel., die op den weg Duitschers zag staan en een paw., heeft nog kans gezien, de S. zw. mitrs., welke bij het beginpunt was achtergelaten, in stelling te doen komen en het vuur te doen openen. Aangezien hij noch rechts, noch links vuur hoorde en meende, zijn verkenning voldoende te hebben verricht, gaf hij daarna bevel, terug te gaan naar de wielen, onder dekking van de zw. mitr.

Van zijn personeel had hij toen nog slechts een man of zes bij zich. Hij werd uit W. richting bevuurd, doch hij heeft kans gezien, terug te rijden naar Appel, waar de E.C. zich bevond. C.-1e Pel. ontdekte, in Voorthuizen bij Hotel de Vergulde Wagen aankomende, in O. richting een colonne wielrijders, waarbij auto's. Achter langs huizen gaande heeft hij een goed schootsveld gezocht en het vuur doen openen. De eene mitr. weigerde; de andere functioneerde en bracht op korten afstand (150 m) veel verliezen te weeg.

Spoedig begonnen de Duitschers hem echter te omsingelen. Hij trok in N.W. richting terug, teneinde verbinding te krijgen met het 3e Peleton, doch werd, zoowel uit W. als uit O. richting bevuurd. Bij het beginpunt vernam hij van een soldaat, dat de rest van het Eskadron was vertrokken.

In een boschje, van alle kanten bevuurd door een overmacht van Duitschers, zag de Peletonscommandant zich ten slotte met bloedend hart gedwongen tot overgave, onmiddellijk voordat de Duitschers met handgranaten een eind aan het verzet wilden maken.

Te Voorthuizen (waarheen hij gevoerd werd) was reeds aanwezig een vracht-auto, waarop zich een wachtmeester en 13 man van het 4e Pel. bevonden, dat bij kp. 11 op den vijand was gestooten. Te Voorthuizen bevonden zich ongeveer 200 man S.S. troepen, bij kp. 17 naar schatting van den Peletonscommandant een Bataljon, hetgeen overeenkomt met de verklaring van C.-M.E. (zie noot 1) op blz. 252 en aan het slot dezes).

De E.C. is met het restant van zijn Eskadron teruggetrokken naar Klarwater.

De R.C. gaf hem echter opdracht, weder op te rukken naar Terschuur.

Het gehavende Eskadron nam hier stelling in de lijn School-Zuivelfabriek. Spoedig na aankomst rukten daar 3 vij. paws. op, die, na bevuurd te zijn, met groote snelheid richting Voorthuizen verdwenen. Daarna was Terschuur verlaten van vijand.

Te 18.15 gaf de R.C. last, het eskadron te doen terugtrekken achter de stellingen (zie hierna).

Het aantal vermisten bedroeg toen 1 officier, 6 onderofficieren, 1 korporaal en 27 man.

Het **3e Eskadron** ontving opdracht van C.-1 R.H. een patrouille uit te zenden naar de Mheen (Zuid van kp. 59 aan den spoorweg), ten einde te onderzoeken of daar op den vorigen dag, toen het 2e Peloton aldaar was overvallen, wellicht gewonden, gesneuvelden of materieel waren achtergebleven.

De E.C. wees hiervoor aan een kornet (C.-3e Pel.) met eenige vrijwilligers van zijn eigen Peloton, aangevuld met vrijwilligers van het 2e Peloton.

Voorts ontving de E.C. — zooals medegedeeld — opdracht, met zijn Esk., waaraan toegevoegd een S.-M.E., Nijkerk te bezetten en te verkennen in de richtingen Putten en Ermelo.

De patrouille naar de Mheen onder den kornet meldde te 13.15: Barneveld sterk bezet, treinen bij Schaffelaar.

Van het Eskadron zelf hoorde de R.C. niets meer, nadat een motorordonnans negatief antwoord op een verzoek om naar Putten te mogen oprukken had overgebracht. Ordonnansen, uitgezonden, om verband op te nemen, konden het esk. niet meer bereiken, daar zich vij. bevond bij den spoorwegovergang bij kp. 5 in den kunstweg Vinkenhoef-Nijkerk (zie bij sectie Paw.). De R.C. zond te 19.00 wederom een motorrijder met duorijder, die meldden, dat Nijkerk vrij van vijand was, maar dat er sporen waren, die op een gevecht wezen.

Laat in den avond sloot een wachtmeester met 10 man bij het Regiment aan, die mededeelde, dat het Esk., in de opstelling O.-rand van Nijkerk was omtrokken en gelijktijdig in front door zw. mitrs. was beschoten en in den rug door paw. was aangevallen.

Het Esk. was uit elkaar gestoven. Een loods, waarin rijwielen en motoren stonden en waarin zich ook enkele manschappen hadden teruggetrokken, was door het vij. pag. in brand geschoten.

Bedoelde wachtmeester had eenigen tijd in een boschje gelegen waar zich verscheidene manschappen hadden aangesloten en was ten slotte langs den IJsselmeerdijk teruggekeerd.

Een ander onderofficier, die nog te Vinkenhoef bij den R.C. terugkeerde, gaf een overeenkomstige beschrijving.

Het verloop van zaken is naderhand gebleken als volgt te zijn geweest.

a. De patrouille onder den kornet reed over Nijkerkerveen, Zwartebroek, Westerveld in de richting van kp. 9 kunstweg Terschuur Voorthuizen. Dit kruispunt bleek bezet door sterke gemotoriseerde troepen o.m. bestaande uit drie paw. (komende uit de richting Terschuur en gaande naar het Oosten) mortieren en pag. Ontdekt zijnde, trok de patrouille zich terug naar Gr. Westerveld. De kornet liet hier de patrouille achter tot nader order en begaf zich met een korporaal langs den spoorweg naar kp. 58, van waar hij te voet ging naar de Mheen. Niets vindende, keerde hij terug naar Gr. Westerveld, waar de opvolger patrouillecommandant, na geruimen tijd gewacht te hebben, meenende dat de kornet was gevangen genomen, inmiddels was vertrokken.

Terugkeerende over Terschuur, verzond de kornet een bericht, hetwelk hij vernam van den C.-2e Peloton-5-1 R.H. (afkomstig van een boer), dat Barneveld en Schaffelaar zwaar bezet waren. Verder terugkeerende, ontmoette hij tusschen Zwartebroek en Nijkerkerveen het Pel. paw. (zie hierna) aan den C. waarvan hij zijn bericht mededeelde.

Na zich bij kp. 3 tfn. bij C.-1 R.H. te hebben gemeld, ontving hij opdracht, zich bij zijn eskadron te Nijkerk te melden. Een wachtmeester, op weg van Vinkenhoef naar Nijkerk, sloot zich bij hem aan.

Hij hoorde te Nijkerk schieten, doch meenende, dat het eskadron in den N.O. rand zat en de plaats zelf vrij van vijand was, reed hij door, doch werd even voor de P.K. overvallen en gevangen genomen. De korporaal ontsprong den dans, daar deze te voren was teruggezonden naar kp. 3 om een vergeten kaart te halen.

Deze korporaal ontving bij kp. 5 vuur.

Het gros der patrouille onder een wachtmeester was, na volgens dien wachtmeester twee uur te hebben gewacht, teruggekeerd om het eskadron op te zoeken, aanvankelijk bij kp. 3, waar de wachtmeester vernam van een ordonnans dat het eskadron in stelling lag in den N.O. rand van Nijkerk.

Hij meldde zich bij den E.C. en deelde mede, dat de vijand z.i. over Driedorp naar Nijkerk oprukte.

Onmiddellijk daarop werd hij onder vuur genomen door een paw. (zie hierna).

b. Het eskadron (nog ongeveer drie Pelotons en een uit 2 stukken bestaande S. zw. mitr. sterk) was 's morgens naar Nijkerk gereden, waar stelling genomen werd front N.O. aan den (vervallen) spoorlijn, met van re. naar li. 4e, 3e, en 1e peloton en de sectie zw. mitrs. op de li. vleugel. Het Eskadron was zoodanig opgesteld, dat vuur gebracht kon worden in de richting Salentijn. Een hindernis bevond zich op den kunstweg Zuid van kp. 8. Te Putten werd een staande patrouille geplaatst die geen vijand meldde.

In den rug werd een patrouille van 2 man geplaatst in Nijkerk op het kruispunt met den weg naar Barneveld. Door middel van een motorordonnans deed de E.C. aan den R.C. verzoeken, te mogen oprukken naar Putten. In afwachting van het antwoord deed hij de Pelotons verzamelen, doch toen bericht uitbleef, liet hij de stelling weder bezetten. Later kwam per motorordonnans bericht dat Nijkerk bezet moest worden gehouden.

Te ongeveer 16.30 naderden plotseling Duitsche paw. uit Z. richting. Eveneens werd uit de richting Salentijn gevuurd. Er ontstond een gevecht, dat tot eindresultaat had, dat nagenoeg het geheele Eskadron is gevangen genomen.

Een aantal onderofficieren en huzaren van het Eskadron hebben, zooals medegedeeld, via den IJsselmeerdijk den cp.-R.C. weder bereikt. Anderen hebben zich in het terrein verstopt en via Harderwijk met een botter Volendam weten te bereiken.

Het **peleton paw.**, te 11.15 uitgezonden om te verkennen richting Voorthuizen en Barneveld, meldde te 12.30, dat zich bij Zwartebroek (vt. 163-465) vij. paw. bevonden en te 16.00 dat Barneveld sterk bezet was.

Het Peloton keerde terug, toen verdere verkenning onmogelijk was geworden.

In hoeverre de Pel. C. op de hoogte kon zijn van den toestand, die voor het Eskadron Nijkerk ontstond tengevolge van de aanwezigheid van vij. paw. te Zwartebroek en in hoeverre er mogelijkheid bestond om daarheen bericht te zenden en steun te verleen, zijn vragen, die de theoretische beoordeelaar achteraf zich stelt. Onder oorlogsomstandigheden zijn dergelijke gedachtencombinaties meestal onmogelijk.

De voorgenomen aflossing door III-20 R.I. had geen voortgang kunnen vinden¹⁾

¹⁾ Dit bataljon is te 14.30 op dezen dag, na op het vliegveld Soesterberg te zijn afgelost, ter aflossing van 1 R.H. aangekomen bij de voorposten bij Vinkenhoef. Terwijl de B.C. met C.-1 R.H. een bespreking voerde op diens cp. kwam te 15.30 het tfn. bevel van C.-IV

De L.K.C. gaf daarom in den loop van den middag aan C.-1 R.H. opdracht het restant van 1 R.H. alsnog achter de stelling terug te nemen, zoo mogelijk nog voor het invallen van de duisternis.

Als gevolg van de reeds geschetste omstandigheden keerden binnen de stelling terug:

Staf 5 (gehavend), M.E. (min een S.), E.pag., S. Mr. en een S. paw., waarna deze onderdeelen te 22.00 zeer vermoeid te Soesterberg tot legering overgingen in de Nieuwe Geniekazerne.

Het is jammer, dat op 11 Mei de voeling met de centra Barneveld, Voorthuizen en Nijkerk was verloren gegaan. De onwetendheid omtrent de bewegingen van den vijand in den afgelopen nacht en het ontbreken van paw. bij elk Eskadron hadden de E.Cn. wellicht tot grootere voorzichtigheid dienen aan te manen bij het oprukken op 12 Mei.

Intusschen zij hulde gebracht aan de voortvarendheid, waarmede de Eskadronscommandanten aan hun opdrachten op 12 Mei hebben uitvoering gegeven, nadat zij — sedert den nacht van 9/10 Mei in actie — op 11 Mei reeds binnen de stelling waren geweest.

In het bijzonder geldt die hulde den C. van het 4e Eskadron en zijn Pelotonscommandanten, die onder moeilijke gevechtsumstandigheden hun mannen dapper zijn voorgegaan.

Naschrift.

Uit de mededeelingen van den gevangengenomen C.-M.E. is gebleken, dat te Barneveld op 12 Mei delen van een Divisie aankwamen, waarna het S.S. bataljon Wielrijders afmarcheerde over Stroe naar Harskamp. Een compagnie werd te Voorthuizen achtergelaten. De rest van het Bataljon was reeds bij kp. 17 toen het weder naar Voorthuizen moest terugkeeren op het bericht, dat een eskadron (5-1 R.H.) de aldaar achtergelaten comp. aanviel.

De gevangengenomen huzaren van 4-1 R.H. hebben te Barneveld groote colonnes waargenomen op den weg naar Scherpenzeel.

Op 12 en 13 Mei zijn tegenover de IIe Divisie Duitsche troepen opgetreden, die voor het grootste deel over Barneveld moeten zijn opgemarcheerd.

Uit een en ander is het volgende (waarschijnlijke) beeld van het vijandelijk optreden af te leiden.

Op 11 Mei ageerde voor het front van IV L.K. het S.S. Bataljon Adolf Hitler, per rijwielen, waarbij paw. waren ingedeeld.

Op 12 Mei marcheerde over Barneveld een Divisie (vermoedelijk de 227e) op, die grootendeels afboog in de richting Scherpenzeel. Een deel der Divisie (vermoedelijk een R.I.) ontwikkelde zich tegenover de voorposten Asschat en Stoutenburg. Of hier een aanval werd beoogd, dan wel het binden van dit front gedurende de actie der Duitsche (227e Divisie) tegen de Nederlandsche IIe Divisie, is niet met zekerheid vast te stellen.

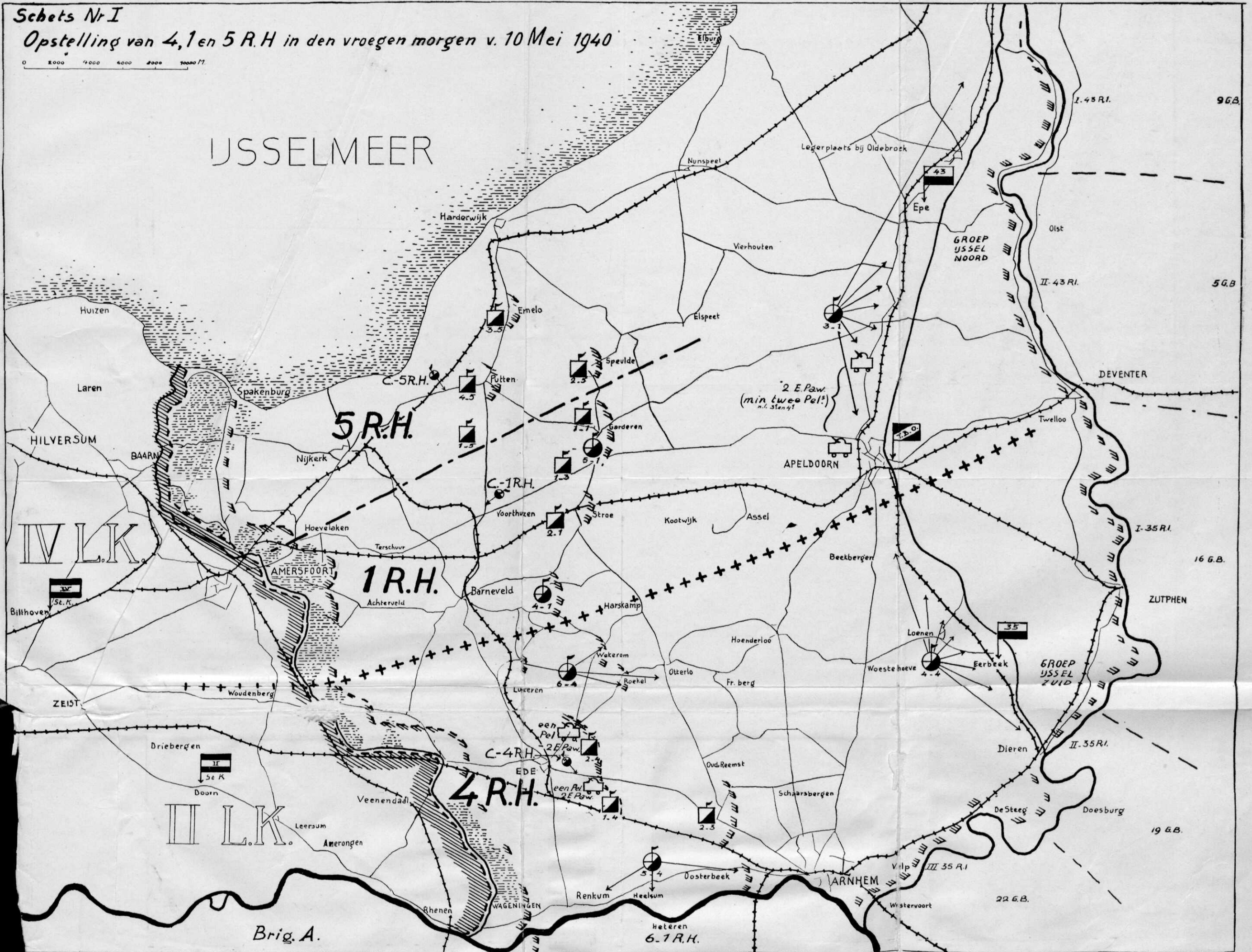
Uit de geschetste gebeurtenissen bij de drie eskadrons is de conclusie te trekken, dat verkenningsetachementen van eenige betekenis slechts dan kans hebben, zich te handhaven en hun taak uit te voeren, wanneer zij voorzien zijn van voldoende paw. en pag. en indien de commandanten, zonder de noodige voortvarendheid na te laten, hunne onderdeelen goed beveiligd (vnl. door verkenning ver vooruit) door het terrein verplaatsen in zoodanigen vorm, dat daardoor het snelle gebruik der wapens te allen tijde verzekerd is.

L.K., dat het Bat. op last van den C.V. moest afmarcheeren om te worden ingedeeld bij II L.K.

Schets Nr I

Opstelling van 4, 1 en 5 R.H. in den vroegen morgen v. 10 Mei 1940

0 2000 4000 6000 8000 10000 M.

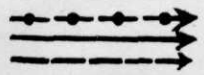

Brig. A.

Schets Nr. II

1 R.H. in den avond
van 11 Mei 1940.

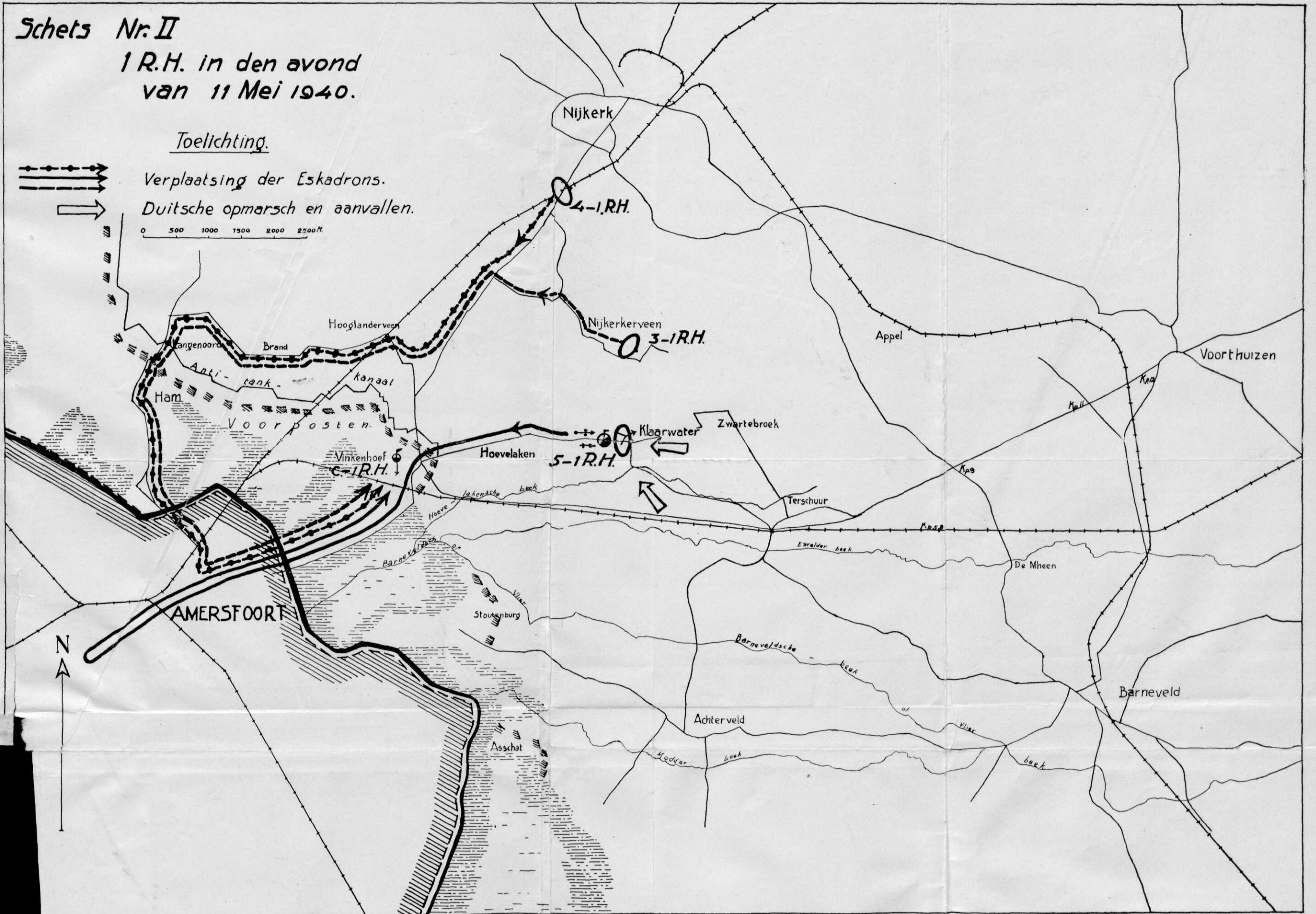
Toelichting.

Verplaatsing der Eskadrons.

Duitsche opmarsch en aanvallen.

0 500 1000 1500 2000 2500 M.

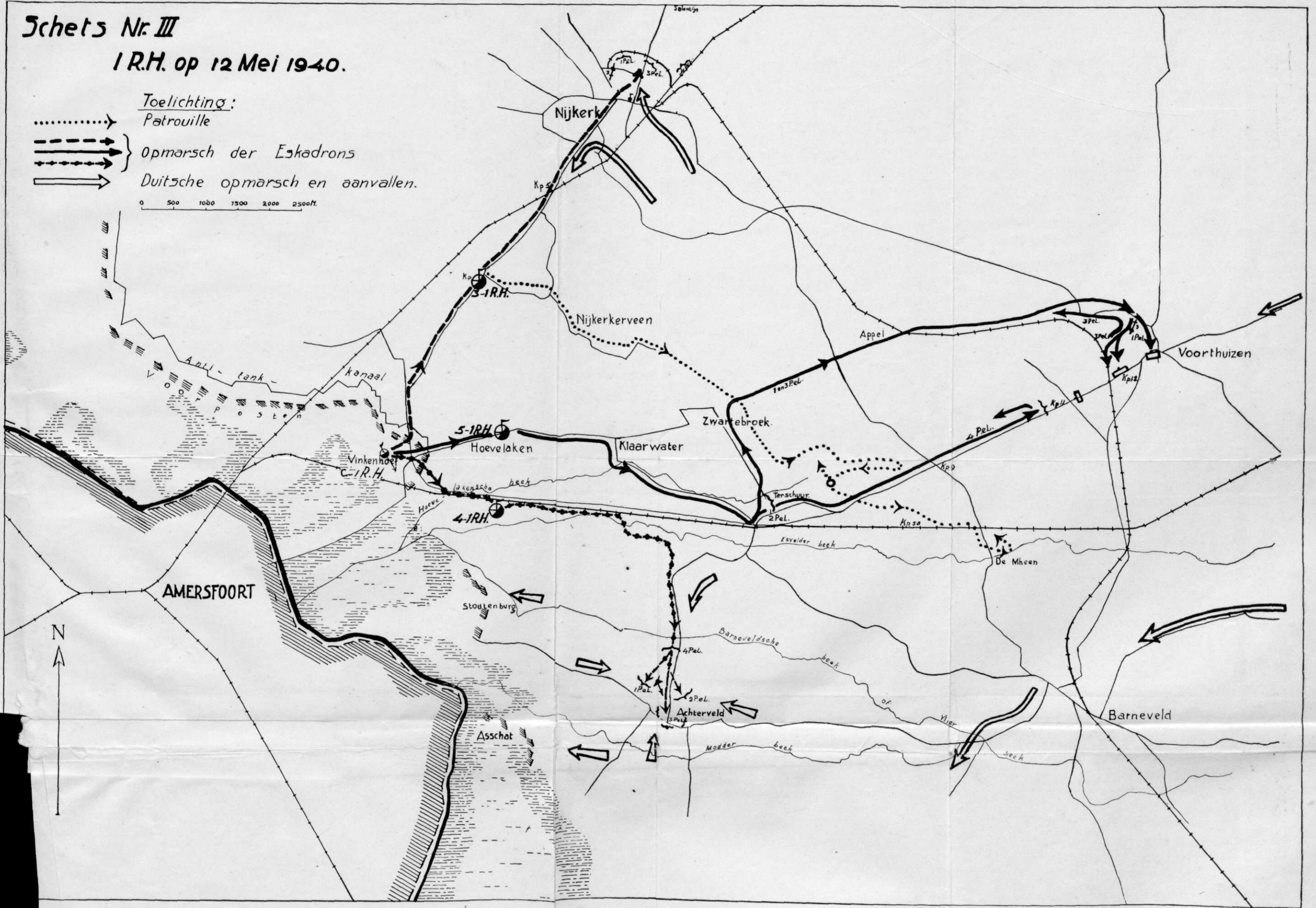
Schets Nr. III

1 R.H. op 12 Mei 1940.

Toelichting:

-→ Patrouille
- ====→ } Opmarsch der Eskadrons
- ====→ } Duitse opmarsch en aanvallen.

0 500 1000 1500 2000 2500ft.

VERKLARING VAN TEEKENS

voor zoover niet op de schetsen aangegeven.

Stafkwartier van het II Legerkorps.

Standplaats van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel.

Standplaats van den Commandant van het 35e Regiment Infanterie.

C-1R.H.

Commandopost van den Commandant van het 1e Regiment Huzaren.

1e Eskadron van het 1e Regiment Huzaren (bereden) in verzamelvorm.

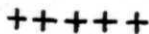
3e Eskadron van het 1e Regiment Huzaren (op rijwielen) in verzamelvorm.

2e Eskadron pantserwagens.

3e Eskadron van het 1e Regiment Huzaren in gevechtsvorm.

Scheidingslijn Legerkorpsen (tevens scheidingslijn hunner lichte troepen).

Scheidingslijn regimenten.

Scheidingslijn bataljons.

Pantserafweergeschut van 4,7.

Mortier van 8.

Zware mitrailleur M.08. (M.08/13, M.08/15).

Verklaring van afkortingen.

Bat.	Bataljon.	O.L.Z.	Opperbevelhebber Land- en Zeemacht.
B.C.	Bataljonscommandant.	pag.	Pantserafweergeschut.
Bt.	Batterij.	paw.	Pantserwagens.
Brig.	Brigade.	Pel.	Peloton.
C.	Commandant.	pl.	paal (hectometerpaal).
cp.	Commandopost.	R.H.	Regiment Huzaren.
C.V.	Commandant Veldleger.	R.I.	Regiment infanterie
Esk.	Eskadron.	S.	Sectie.
E.C.	Eskadronscommandant.	S. Mr.	Sectie mortieren van 8.
E.Pag.	Eskadronpantserafweergeschut	S. Pag.	Sectie pantserafweergeschut.
E.Paw.	Eskadronpantserwagens.	S.Paw.	Sectie pantserwagens.
Kp.	Kilometerpaal.	tfn.	telefonisch.
L.K.	Legerkorps.	Verk.A.	Verkenningafdeeling.
L.K.C.	Legerkorpscommandant.	V.Lr.	Veldleger.
M.E.	Mitrailleur eskadron.	vij.	vijand, vijandelijk.

De *nummers* der in dit artikel voorkomende onderdeelen worden aangeduid met Arabische cijfers, behalve legerkorpsen, verkenningafdeelingen en bataljons, die met Romeinse cijfers worden genummerd.

Het teeken - tusschen twee afkortingen beteekent „van”.

Voorbeelden:

I R.H.	1e Regiment huzaren.
IV L.K.	IVe Legerkorps.
1-3 R.H.	1e Eskadron van het 3e Regiment huzaren.
III-20 R.I.	IIIe Bataljon van het 20e Regiment infanterie.

HET GEVECHT AAN DE NOORD

(11—14 Mei 1940).

Naar aanleiding van de vermelding op blz. 139 van „De Militaire Spectator” van April 1941, van de inlichtingen, die een veldwachter te Alblasterdam op 10 Mei 1940, omstreeks 21.00, aan Commandant Lichte Divisie verstrekke betreffende de bezetting van den Westoever van de Noord nabij de brug en van de uiterwaarden door Duitsche troepen, schrijft Kolonel VAN DER BIJL, voormalig C.Lt.D., ons, dat deze veldwachter hem desgevraagd mededeelde, dat 's vijands sterkte naar zijn schatting 200 à 300 man bedroeg, die zich ter weerszijden van de brug in Westelijke randen van de grienden hadden ingegraven en over mitrailleurs beschikten.

Deze — zooals eerst later is gebleken zeer overdreven — voorstelling van zaken was voor C.Lt.D. aanleiding om te besluiten den overgang over de Noord bij het aanbreken van den dag van 11 Mei te forceeren. Het gestelde op blz. 140, dat C.Lt.D. wist, dat de Duitsche bezetting in den avond van 10 Mei nog slechts zeer zwak was, is derhalve niet juist.

Voorts schrijft Kolonel VAN DER BIJL:

„Een rectificatie is ook noodig ten aanzien van regel 4 en 5 v.b. van blz. 138. Deze beide regels dienen te vervallen. Noch ondergeteekende, noch mijn Chef van den Staf hebben zich met den Commandant Vesting Holland telefonisch in verbinding gesteld. Van een herhaling van deze opdracht door den C.Vg.H. en het met nadruk door deze autoriteit wijzen op het groote belang

van deze opdracht is dan ook geen sprake geweest. Dit is wel gebeurd bij de opdracht om het eiland van Dordrecht schoon te vegeu."

Wij merken hierbij op, dat het gestelde in genoemde regels, berustte op het (na afloop van den oorlog samengestelde) dagboek van C.Vg.H. en een mondelinge bevestiging daarvan door den voormaligen Chef Staf der Vg.H.

Na kennisneming van vorenstaande ontkenning van Kolonel VAN DER BIJL deelde de voormalige C.Vg.H. nader mede het niet uitgesloten te achten, dat eerstgenoemde zich, na ontvangst van het bevel om den op Waalhaven gelanden vijand aan te grijpen, te dien aanzien niet meer telefonisch met C.Vg.H. in verbinding heeft gesteld.

Wij meenen derhalve, dat de gevraagde rectificatie behoort te worden aangebracht.

Wij maken van deze gelegenheid gebruik om te vermelden, dat nader is gebleken, dat het tweede telefonische onderhoud tusschen C.Vg.H. en C.Lt.D., waarbij de opdracht werd verstrekt om het Eiland van Dordrecht van vijand te zuiveren, niet om 12.00 plaats had — zooals vermeld op blz. 157 van „De Militaire Spectator", April 1941 — doch omstreeks 10.15.

* * *

Res. Luitenant-Kolonel VAN GENNEP, voormalig C.-1 R.W., schreef ons, naar aanleiding van het gestelde in de voorlaatste alinea op blz. 158 van genoemde studie, dat zijn somber inzien van den toestand in den namiddag van 11 Mei berustte op het gebrek aan artilleriesteun (vergelijk de 4de alinea op blz. 159) en het algeheele gemis aan vliegtuigen. C.-1 R.W. meldde zulks ook aan den Divisiecommandant, die zich niet beperkte tot de opdracht „onder alle omstandigheden standhouden" doch door den D.A.C. de verbinding tusschen I R.W. en I-K.R.A. tot stand deed brengen en toezegde al het mogelijke te zullen doen om steun van eigen luchtstrijdkrachten te krijgen.

Dat Luitenant-Kolonel VAN GENNEP den toestand „te" somber inzag is z.i. eerst achteraf gebleken, hetgeen ook wij met deze woorden tot uiting wilden brengen.

Luitenant-Kolonel VAN GENNEP citeert in dit verband de woorden uit een beschrijving van de gevechten bij *Guadalajara* (8—23 Maart 1937) in den Spaanschen burgeroorlog (zie *De Militaire Spectator* 1937, blz. 220):

„Good troops can stand heavy punishment if they can fight back, but even the best feel a sinking at the heart when subjected to an attack to which they can make no reply whatever".

Ook naar ons oordeel geven deze woorden de moeilijke omstandigheden, waarin onze troepen bij de gevechten van 10—14 Mei veelal verkeerden treffend weer en wij gelooven zulks ook in de onderwerpelijke studie tot uiting te hebben gebracht.

Het spreekt vanzelf, dat wij beide inzenders voor hun waardevolle toelichtingen zeer erkentelijk zijn.

M. R. H. CALMEYER,
Kapitein der Grenadiers,
werkzaam bij het Hoofd-
regelingsbureau.

Gezien: N. T. CARSTENS,
Generaal-Majoor, Hoofd van het
Hoofdregelingsbureau.

Gesneuvelde Adjudant-onderofficieren, Vaandrigen en Kornets.

Naam en voornamen	Rang	Onderdeel	Waar en wanneer gesneuveld	Waar begraven
AS, J. L. v. D.	Res. Adj. o.o.	3 Lv.R. (Strat. Gr. Bom. V.A.)	11/5 Waddinx- veen	Hilversum, Noor- derbegraafpl.
AWERBACH, RAPHAEL	Vaandrig	2 R.G.Tr. (Vbd. A.-II Div.)	14/5 Rotterdam	Rotterdam, Isr. begr.pl. „Toe- pad”
DIEDERIKS, H. TH. W.	Vaandrig	1 III-44R.I.	15/5 Hagestein- Vianen	Bolgarijen, Gem. Vianen, Graf nr. 15
DONKER, JAN FRANS	Adj. o.o.	St.-Art.	12/5 Haarlemmer- meerpolder	
ENTE, ADRIAAN J.	Kornet	11 R.I. (11e Bt. 6 veld)	Grebbeberg	Grebbeberg, 1e Graf nr. 22
HUIBERS, P. J.	Vaandrig	3-I-1 R.W.	13/5 Alblasserdam	Leiden, R.K. be- graaftplaats
JONKER, JAN	Vaandrig	3-I-26 R.I.	10/5 Heumen	Amersfoort, Alg. begr.pl. „Rust- hof”
KRIMPEN, W. VAN	Adj. o.o.	1-II-19 R.I.	Grebbeberg	Grebbeberg, 3e Nederl. graf nr. 2
LIMBURG-STIRUM, Graaf K. E. VAN	Kornet	2-1 R.H.	10/5 Wolfheze- Ede de Ginkel	Zutphen, Alg. be- graaftplaats
METZ, JOHAN ANTON	Vaandrig	St.-1 R.W.	12/5 Dordrecht	Dordrecht, Alg. begr. plaats
MIGNOT, M. A.	Kornet	St.-19 R.I.	Grebbeberg	Grebbeberg, 3e Nederl. Graf nr. 44
MONTÉ, W. W. H.	Adj. o.o.	St.-III-27 R.I.	13/5 Serooskerke	Serooskerke, Alg. begr. pl.
OFFRINGA, J.	Kornet	3-III-2 R.W.	13/5 Dubbeldam	Dubbeldam, Alg. begr. pl.
RINK, PIETER	Kornet	4-1 R.H.	12/5 Barneveld	Barneveld, Alg. begr. pl.
VOS VAN STEEN- WIJK, CAREL Baron de	Kornet	6-4 R.H.	10/5 Lunteren	Driebergen-Rij- senburg, Nw. Alg. Begr. pl.
VRIES, MAARTEN DE	Adj. o.o.	II Dep. Ber. Art.	10/5 Haagsche Schouw	Oegstgeest, Graf 59 nr. 4 Groene Kerkje

HOE KOPENHAGEN WERD BEZET ¹⁾

DOOR Majoor GLEIN,

Kdr. 1/I.R.308.

Sedert begin Maart 1940 was de Divisie gelegerd in het gebied Wittenberge/Perleberg. Wij verhoogden de paraatheid. De gevechtswaarde van de troep moest tot de hoogste graad worden opgevoerd. Toch was het een opmerkelijke waarnemer niet ontgaan, dat eenige veranderingen hadden plaats gevonden. Zeer verheugend, want dat duidde daarop, dat wij er bij zouden zijn, wanneer het er op los ging.

Eenige onderdelen van de divisie waren met rijwielen uitgerust. Er werd gezegd, dat bij den Divisiestaf de schrijvers gedeeltelijk niets te doen hadden, omdat de officieren zelf achter de schrijfmachines zaten.

Wanneer men op het Divisie-stafkwartier kwam werd men in een speciaal vertrek ontvangen; men kreeg steeds den indruk van toenemenden arbeid en bijzondere behoedzaamheid. Wat er eigenlijk te doen was, bleef voor ons allen geheim.

Eind Maart moesten de sterkte-opgaven voor de transporten worden ingediend. Er moest dus wel iets aan de hand zijn. Maar niemand wist, wat. D.w.z. sommigen wisten het wel, maar zij zwegen als het graf. Het bataljon werd eindelijk ingeladen. Precies op tijd vertrok de trein. In heerlijke zonneschijn ontrolden de verre vlakten van Noord-Duitschland zich voor ons oog. In de greppels tusschen de lange akkers stond nog water. Groote strooken weiland stonden nog blank. Alles getuigde van de lange sneeuwrijke winter en van het natte voorjaar. Nu echter overspande een schier wolkenlooze hemel de wijde vlakten en beloofde het weer waarnaar de boer en de soldaat in dit voorjaar zoozeer verlangden. De reis ging naar het Noorden dus zeer waarschijnlijk naar de Oostzee-kust. Een heel slimme kwam op de gedachte: „Wij zullen wel ingescheept worden”. „Wat moeten wij echter op een schip in de Oostzee doen?” Zoo werd er verder heen en weer gepraat. Gaat het naar Engeland? Of door het Kaiser-Wilhelmkanaal naar de Noordzee? Of naar Oost-Pruisen en van daaruit ergens naar Polen? Daar was de oorlog toch afgelopen. Zoo ging het raden verder, totdat iemand het verlossende woord vond: „Ach wat, het is toch hetzelfde waar we naar toe gaan. Het is toch hoofdzak, dat wij er bij zijn, wanneer het er op los gaat.”

Tegen den avond bereikten wij onze bestemming. Eenige kameraden van de Marine, personeel van den luchtafweerdienst en een propaganda-afdeeling wachtten ons aan het station op. Ook het radio-station stond reeds bedrijfsklaar. Tot nu toe ging alles van een leien dakje. Ook het inschepen op de boot

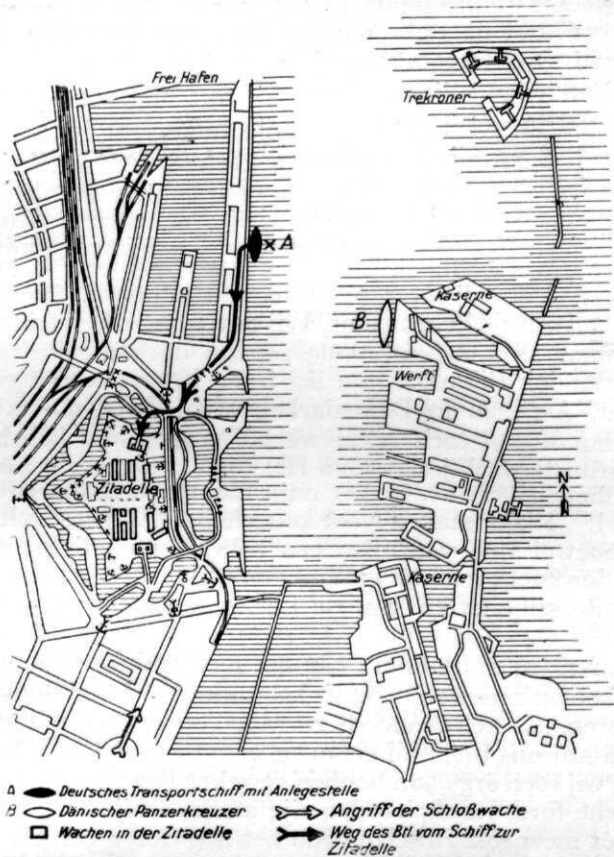
¹⁾ Met toestemming van de redactie vertaald overgenomen uit het Militär Wochenblatt 1941 nr. 40.

was in orde. Het bewustzijn dat er groote gebeurtenissen op til waren, dat wij iets zouden beleven, waartoe waarschijnlijk slechts weinigen zouden zijn geroepen, deed mijn landrotten uit het Schwabenland en uit Baden over al het vreemde en onaangename heen komen. Mijn manschappen lagen als haringen in een ton in de onderste ruimen van het schip. Immers, op het dek mocht zich geen soldaat vertoonen, wilde de verrassing lukken. Desniettenstaande heerschte er een hoera-stemming aan boord. De machines van het schip begonnen te stampen. Een trilling ging door het schip. Het stak in zee. In de kombuis gezette thee werd uitgedeeld, daarna gaf ik het bevel voor nachtrust tot 9 uur 's morgens. Ik bracht de nacht door op de commandobrug met den kapitein van ons schip, Korvettenkapitän S., met wien ik de tocht in alle bijzonderheden besprak. Ongeveer een uur na het vertrek werden wij door een schip ingehaald. Door middel van lichtseinen en scheepsroeper praaide het ons, waarna onze kapitein zich aan boord van het andere schip, een ijsbreker begaf. Spoedig keerde hij met den commandant van den ijsbreker terug. Deze berichtte, dat in de omgeving van Kattogat en Sont Engelsche onderzeeërs waren gesignaleerd en dat hij tezamen met 2 voorposten-booten de opdracht had ons te beveiligen en ons tegelijk den weg door de bevroren zee te banen. Na korte bestudeering van de zeekaart gaf Korvettenkapitän S. aan den Commandant van den ijsbreker het volgende bevel: „Ik ben voornemens door de Deensche territoriale wateren te varen, zoodat een duikbootaanval op mijn schip wordt bemoeilijkt. Gij vaart met Uw schip en de beide voorposten-booten op volle kracht vooruit, verkent de zee op ijsvrijheid en beveiligt ons tegen de gemelde Engelsche onderzeeërs. 5 Zeemijlen vóór het fort „Trekroner” gaat U voor anker en wacht onze komst af tot U nadere bevelen krijgt.”

Daarop begaf de commandant van den ijsbreker zich weer aan boord van zijn schip en voer weg. Ook wij zetten onze vaart voort. Bij het aanbreken van den dag overspande een wolkenlooze hemel het blauwe, koude water van de Oostzee, hetwelk door een frissche bries licht werd gerimpeld. Hoe gaarne had ik den landrotten van mijn bataljon, voor de meesten van wie dit de eerste belevenis van een zeereis was, toegestaan van het dek van ons schip af met volle teugen te genieten. Maar dat was immers niet mogelijk. Er mocht zich toch geen enkele soldaat aan dek vertoonen. Niemand mocht zien wat voor lading ons schip aan boord had; want het gelukken van ons plan hing toch uitsluitend daarvan af, dat het geheim gehouden werd. Tegen mijn persoonlijke wensch in moest ik bevelen: „Geen man aan dek, luiken sluiten”. Dit maakte de lucht in de ruimen voor mijn mannen slechter, beïnvloedde echter niet hun stemming.

Die kon door niets bedorven worden, hoewel, behalve de kapitein en ik, nog niemand wist, wat er eigenlijk gaande was. Spoedig bleek hoe noodig mijn voorzorgsmaatregelen geweest waren. Tegen 10 uur kregen wij vanaf de commandobrug 2 Deensche torpedojagers in zicht, die ons begeleidden en gade sloegen. Eindelijk, na 1 ½ uur, wendden zij den steven en verdwenen aan den horizon. Hadden zij ons ongevaarlijk bevonden? Of hadden zij lont geroken? Wij wisten het niet en konden slechts hopen, dat zij niets bemerkten hadden.

Om 14.00 ontbood ik mijn ondercommandanten in de officiersmess. Daar stonden zij dan voor mij, de mannen, die in de eerstvolgende 24 uur gewichtige opdrachten voor het verloop van onzen strijd tegen de afgunstige wereld zouden uitvoeren. Ietwat bleek en onuitgeslapen, eenigszins onder den invloed

(afb. Militär-Wochenblatt)

van de tot stikkens toe bedompte lucht in de gesloten ruimen van het schip, kwamen zij aan, maar hun oogen schitterden mij vol verwachting en ondernemingslust tegen. Zullen wij nu eindelijk te weten komen, waarheen de reis gaat? zoo schenen zij mij te vragen. „De Führer heeft de bezetting van Denemarken bevolen. Ingevolge het divisiebevel steekt de afdeeling van Majoor GLEIN over naar Kopenhagen, landt daar en bezet de Citadel om den eischen van den Duitschen gezant bijzondere kracht bij te zetten.” Zoo begon ik. Het zal voor mij onvergetelijk blijven, welk een indruk deze woorden op de aanwezigen maakten. Eerst korte verbazing; daaraan had niemand gedacht. Daarna straalden alle gezichten van onverholen vreugde en ondernemingslust. Nu maakte ik de opdracht tot in bijzonderheden bekend. De bezetting moet een vreedzaam verloop hebben. Noodzakelijke maatregelen moeten kort en bondig worden uitgevoerd. Deensche tegenstand moet met alle middelen worden gebroken. Voor dit geval zal een vliegtuigeskader, dat $\frac{1}{2}$ —1 uur na onze landing over Kopenhagen zal vliegen, op mijn aanvraag iederen Deenschen tegenstand met overmacht breken. Nu werd aan het kader en aan de manschappen onze opdracht bekend gemaakt. Op het gansche schip heerschte een hoera-stemming. Op mijn rondgang door de ruimen waar de manschappen

lagen, zag ik slechts schitterende oogen, hoorde ik slechts geestdriftige en trotsche uitroepen, dat de Führer uitgerekend ons deze bijzondere opdracht had toevertrouwd. Ongehinderd baande ons schip zich een weg door de Deensche wateren. Van vijandelijke onderzeeërs was niets te bespeuren. Met het aanbreken van de duisternis stond ik mijn menschen toe aan dek lucht te happen. Gaarne hadden zij den geheelen nacht onder den helderen sterrenhemel en in de frissche Oostzee-bries doorgebracht, maar ik kon het ze niet toestaan. Morgen moesten zij allen frisch zijn, moesten dus nog deze nacht zoo goed mogelijk slapen. Ook ik ging liggen en sliep bij het gelijkmatig stampen der scheepsmachines spoedig in.

's Morgens begaf ik mij weer op de commandobrug. Spoedig flakkerden links en rechts van ons de lichtbakens. Wij bevonden ons reeds in de omgeving van de Sont, waar slechts een smalle zee-arm de beide kusten scheidt. Op gelijkmatige afstanden flikkerde hun licht. Bij ieder flikkering werd ons vertrouwen grooter. Als men in Denemarken of in Zweden iets van ons plan gemerkt had, dan waren toch zeker wel allereerst deze lichtbakens van de scheepvaart verduisterd. Wij naderden Helsingör. Nog slechts ongeveer 2 uur, dan was Kopenhagen bereikt. Ik liet mijn mannen wekken en na het ontbijt luidde het bevel: „Klaar maken voor ontscheping”. Alles voltrok zich in de grootste rust, hoewel zich van allen een zekere opwindung meester maakte. Het duister van den nacht week langzaam voor een bleeke schemering, de sterren werden matter, de silhouetten van de Deensche kust traden steeds scherper te voorschijn.

Al spoedig waren wij in de buurt van het fort Tre Kroner aangekomen. Hier zou onze ijsbreker op ons wachten. Enkele minuten later dook hij vlak voor ons op. Wij stopten. „Ik heb een loods gevraagd om de haven binnen te loopen” riep de commandant ons toe, „hij is mij echter geweigerd”. Dat was een slecht bericht. Zouden wij toch argwaan hebben gewekt? Bezorgd gleden onze blikken over het Deensche fort. Reeds hadden zijn sterke schijnwerpers ons gevangen en lieten ons niet meer los. Hoe lang zou het nog duren eer het zware geschut van het Deensche fort zijn metalen groeten naar ons onbeschermd en ongepantserd schip zou zenden? Wij probeerden de Denen door onze eigen schijnwerpers te verblinden. Kanslooze poging. Steeds grooter werden onze zorgen. Zelfs als het geschut van het fort zweeg, hoe zouden wij dan zonder loods door de Deensche mijnevelden komen? Zouden wij niet beter omkeeren en ergens anders aan de Deensche kust landen? Bliksemsnel kwam deze gedachte op, even vlug hadden wij deze verworpen. Daar kan geen sprake van zijn. „De afdeeling van Majoor GLEIN landt te Kopenhagen!” Zoo luidde onze opdracht. En deze opdracht wordt in ieder geval uitgevoerd. Als wij geluk hebben slaagt de landing. Laat het geluk ons in den steek, dan sterven wij een eervollen soldatendood. Als wij echter ons graf in de Oostzee vinden, zal onze vlag op het schip wapperen, tot het in de diepte verdwijnt. In het schijnwerperlicht van het Deensche fort werd de Deutsche oorlogsvlag geheschen. Zooals wij later vernamen was dit onze redding. De bezetting op Tre Kroner hield onze vlag voor de Deensche en schoot daarom niet. Toen kreeg de commandant van de ijsbreker het bevel de haven binnen te varen en aan de „Lange Linie” te meeren. Zijn schroeven begonnen te malen, langzaam zet hij zich in beweging en wij volgen in zijn kielzog. Tre Kroner verroert geen vin. Spoedig ligt het achter ons. De silhouet van de Deensche hoofdstad teekent zich steeds scherper af. De „Lange Linie” duikt op. Tegelijkertijd echter komen links van ons, tegenover de „Lange Linie”, de omtrekken van een Deensch oorlogsschip uit den

ochtendnevel te voorschijn. Zware kanonnen staren ons dreigend aan, maar ook dit oorlogsschip blijft stil. Voor ons legt de ijsbreker aan. Eenige minuten later, 5.20 uur, zijn ook wij na een korte manoeuvre aan de kademuur gemeerd. De valreepen gaan omlaag, de landing is geslaagd, het zwaarste is achter den rug. Nu weten wij dat Kopenhagen ons zal zijn. Een zware mitrailleur met bediening betreedt als eerste den Deenschen grond en komt op de „Lange Linie” in stelling om de landing te beveiligen. Twee stormafdeelingen op rijwielen volgen. Zij overmannen de politie- en douanewacht bij de haven en snijden de telefoonverbindingen door. Een prijsbemanning van de equipage en twee groepen wielrijders stormen er op los, om het in de tegenover gelegen haven liggende Deensche oorlogsschip te bezetten en de bemanning te ontwapenen. Kortens later is het bataljon uitgeladen en begeeft zich onmiddellijk op marsch. Twee groepen op rijwielen rijden snel vooruit ter verkenning van de beide poorten van de Citadel. Dicht daar achter volgen twee „springvernielingsploegen” van de pioniertroep, die zoo noodig de poorten zullen opblazen. Op 200 m afstand volgt de versterkte 1e compagnie onder commando van Hauptmann B. Zij moet, na het doen springen van de citadelpoorten, de citadel binnendringen, de wacht overvallen en ontwapenen, de telefooncentrale bezetten en den Generaal in gijzeling nemen. Na haar volgt de versterkte 3e compagnie onder commando van Luitenant G. Zij heeft tot opdracht de binnenwachten te bezetten, het kazernement te doorzoeken en de bezetting van de citadel gevangen te nemen. Daarna komt de staf van het bataljon met een radiopost, die op een vrachtauto wordt geladen. Tenslotte komt de versterkte 2e compagnie onder commando van Luitenant B. Zij zal de verschillende toegangswegen tot de citadel afgrenzelen en beveiligen.

Alvorens het gros van het bataljon afmarcheert, komt een met Deensche politiebeambten bezette personenauto aansnellen. Wij houden deze aan, de Deensche politieagenten moeten uitstappen en reeds zit een speciaal commando van mijn afdeeling op de kussens en rijdt weg. „Wij hebben schoten gehoord”, zoo vertelden de Denen, wilden telefonisch bij onze wacht informeren en hebben geen verbinding meer gekregen. Daarop wilden wij ons persoonlijk overtuigen van wat er aan de hand was. Wij dachten dat het een schietpartij met onze communisten was.

Door de leege straten van de Deensche hoofdstad spoeden de grijsgroene manschappen zich naar hun doel. Nog ligt de stad in diepen slaap. De pas van de colonne dreunt op het plaveisel, af en toe verschijnt een slaapdrongen gezicht voor een venster, om spoedig daarna, geschrokken van dit ongewone schouwspel, te verdwijnen.

Alles verloopt volgens het plan. De Zuidelijke poort van de citadel is open, de Noordelijke poort wordt opgeblazen. Daarbij krijgt de afdeeling de eerste gewonden. De onderofficier der pioniers R. kon niet wachten, tot de opgestopte lading ontbrand was. Terwijl de vonk zich nog door het slagsnoer vrat, stormde hij voorwaarts en vloog met de poort in de lucht. Gelukkig waren zijn verwondingen niet levensgevaarlijk. De 1e compagnie overrompelt de hoofdwacht. De wachthebbende officier lost een schot uit zijn pistool op den compagniescommandant; tot een tweede schot komt het niet. Een Jiu-Jitsu-greep maakt hem weerloos, het wapen ontvalt zijn hand. De volledig verraste manschappen van de wacht willen naar hun geweren snellen. Te laat. Reeds liggen zij allen op den grond, in het handgemeen overmeesterd. Ook de telefonisten verzetten zich tegen de bezetting van hun centrale. Het baat hun niets. Een handgranaat vliegt door het venster, gevolgd door een tweede. Daarna kruipen

de telefonisten weg in den uitersten hoek van hun centrale en reeds zijn de lijnen doorsneden. Nu zijn ook de 3e compagnie en de bataljonsstaf in de citadel binnengedrongen. De binnenste wachten zijn al door ons bezet. Zware mitrailleurs zijn in stelling en beheerschen de binnenplaats, met het doorzoeken der woningen wordt een aanvang gemaakt. De commandeerende Generaal heeft kort voor onze komst de citadel verlaten. Hij was voor een bespreking ontboden luidde het bericht. Daarom hadden wij ook de Zuidpoort open gevonden. De gevangen genomen officieren werden in de woning van den generaal en later in de officierscantine ondergebracht, de gevangen genomen onderofficieren en manschappen en de Deensche politieagenten in het gymnastieklokaal. Vrouwen en kinderen mochten voorloopig in hun woningen blijven. Als echter kort daarop schoten uit de woningen vallen, laat ik deze volledig ontruimen. Vrouwen en kinderen verzamelen zich op mijn bevel in de kerk. Al om 5.55 uur staat de radiozender bedrijfsklaar in den tuin van de generaalswoning. 6.05 is de verbinding met den divisiestaf en het Duitsche gezantschap tot stand gebracht. 6.10 wappert de Duitsche oorlogsvlag op de woning van den Deenschen Generaal.

Ook de 2e compagnie heeft zijn opdracht uitgevoerd. Alle in het afgezette gebied rond de citadel dienstdoende Deensche politieagenten zijn ontwapend en als gevangenen ingerekend. Behalve 22 Deensche militairen, die op straat gevangen genomen werden en de Deensche Minister van Binnenlandsche Zaken wordt het personeel van het Engelsche, Fransche en Poolsche gezantschap naar de citadel opgebracht. Daar de heeren honger hebben, noodigen wij hen uit voor ons eten uit de veldkeuken. Linsen en heete worstjes smaken hen uitstekend. — Buiten de citadel wordt een Deensche generaal gevangen genomen. Hij doet een poging om te vluchten. Na een paar meter blijft zijn wagen staan, mijn mannen hebben zijn banden doorschoten. Toen hij er in alle kalmte op opmerkzaam werd gemaakt, dat bij een herhaalde poging om te vluchten de schoten ook wat hooger konden gaan, zag hij van verdere ondernemingen van dezen aard af. Een buitenwacht van de 2e compagnie werd door de slotwacht aangevallen. Als onze mannen het vuur beantwoorden, trekken de Denen zich terug. 3 Gewonden heeft hun dat grapje gekost. Wij hebben geen verliezen te betreuren. 6.20 uur verschijnen de eerste Duitsche vliegtuigen boven de citadel. Vroolijk zwaaien wij naar hen. Wij hebben hun hulp niet noodig. 7.35 meld ik aan de Divisie: „Citadel Kopenhagen zonder tegenstand bezet”. 7.50 komt van het Duitsche gezantschap in Kopenhagen de mededeeling binnen: „Alles in orde. Denemarken neemt Duitsche eischen aan.”

Daarop worden de buitenste veiligheidsafdeelingen ingetrokken en de gevangenen vrijgelaten. Onze opdracht was vervuld. Het bataljon had bijna zonder eigen verliezen de citadel van de Deensche hoofdstad bezet, had daarvoor de eischen van den Duitschen gezant bijzondere kracht bijgezet en door snel en moedig aanpakken verder noodeloos bloedvergieten voorkomen.

ZOOALS HET VROEGER WAS

DOOR FR. DE WITT HUBERTS.
gep. Luit.-Generaal tit.

XIII

In no. I dezer reeks ¹⁾ kondigden wij aan, dat wij „een andermaal” iets zouden meedeelen over de wijze waarop vroeger de *krijgstucht* onderhouden werd. Hieraan hebben wij tot nu toe geen gevolg gegeven, doch thans willen wij aan de discipline, het cement dat de krijgsmacht bindt, een korte beschouwing wijden.

De ouderen onder ons zullen zich herinneren hoe, gewoonlijk als een plechtig besluit van een inspectie door den compagnies-, batterij- of eskadronscommandant, door den sergeant-majoor of opperwachtmeester de z.g. *krijgsartikelen* werden opgedreund, waarin het dreigen met arrest, gevangenis en kruiwagen, wgens het zondigen tegen de plichten van den soldaat, schering en inslag was.

Hoe ruwer de tijden, hoe zwaarder, wreeder, ja, onmenschelijker die straffen waren. Doch dit was noodzakelijk, omdat het soldatenhandwerk ruw was en zij, die het uitoefenden, hetzij gedwongen of vrijwillig, meestal tot de z.g. heffe des volks behoorden. Wij zonderen natuurlijk uit, zij die volgens het *wapenrecht* dienden, dat slechts toekwam aan de bevoorrechte klassen, of volgens de *wapenplicht* bij de Germanen, beperkt tot hen, die een eigen hoeve bezaten, zooals wij reeds vroeger meedeelden. Orde en tucht onder zulk een massa te bewaren was slechts mogelijk door straffen, zwaarder naarmate de overtreding tegen de tucht grooter was.

De z.g. artikelbrief, later de *krijgsartikelen* geheeten, werd onmiddellijk bij de werving, aanmonstering of inlijving voorgelezen en ieder dus geacht bekend te zijn met die artikelen.

In het algemeen werden de nalatigen bedreigd met dezelfde straffen als die bij de burgerbevolking, zooals opsluiting voor langen of korten tijd, doodstraf door ophanging of onthoofding, doch ook bestonden er bij de legers talrijke straffen, welke nimmer op burgers werden toegepast. Zoo b.v. *harquebuseeren*, *spitsroeden* loopen, het recht van de lange spies, de *wipgalg*, zitten op het houten paard, het dragen van een vracht wapens, de *kruiwagen*, straffen welke achter-eenvolgens zullen worden besproken.

Zoo is een straf, die tot de grijze oudheid teruggaat die van den *kruiwagen* ²⁾, welke reeds aan de Egyptische *krijgslieden* werd opgelegd en die later door de Romeinen is overgenomen. Oorspronkelijk zou het arbeid geweest zijn in de steen-, zout- of zwavelgroeven, doch bij de Romeinen werd die vervangen door arbeid bij (wat men tegenwoordig zou noemen) openbare werken.

Voor al Rome met zijn groote legers handhaafde met ijzeren hand de tucht. Zoo luidde b.v. de *krijgswet*, dat wgens verraad de daders met wilde dieren moesten vechten, of opgehangen, levend verbrand, soms ook levend of na onthoofding

¹⁾ Zie *De Militaire Spectator*, April 1933, blz. 245.

²⁾ Mr. J. v. HASSELT „Verhandeling over de straffe v. d. Kruiwagen” 1719, blz. 47.

uiteengetrokken moesten worden! Op straatroof, giftmenging stond onthoofding, op brandstichting verbranding, terwijl lichtere overtredingen geboet werden met spitsroeden loopen ¹⁾. Hoe buitengewoon streng men optrad moge blijken uit het feit, dat van de consuls POSTHUMIUS TUBERTUS en TITUS MANLIUS TORQUATUS verhaald wordt, dat zij hun eigen zonen lieten onthoofden, omdat deze, zonder last daartoe, den vijand hadden aangevallen. Dat zij de overwinning en een grooten buit behaald hadden kon geen gewicht in de schaal leggen!

Voor geringere overtredingen bestonden enkele eerloos makende straffen, als het terugstellen in rang, waarbij b.v. een ruiter tot voetknecht, een voetknecht tot slingeraar werd gemaakt. Ook het eerloos weggagen, brandmerken, afsnijden van ooren en neus enz. bestond als straf, evenals slagen met stok of riet. Daartoe droeg de centurio of hoofdman over 100 bij de Romeinen, ± 390 v. Chr., als onderscheidingsteeken een vitus of wijnstok, doch die tevens gebruikt werd om er lichaamsstraffen mee toe te dienen.

Volgens de Romeinsche wetten mochten de krijgslieden echter niet gepijnigd worden; dan alleen voor verlaten van den dienst of Majesteitsschennis ²⁾. In den loop der jaren is men hierover anders gaan denken en werd deze methode om achter de waarheid te komen ook bij militairen gebruikt, doch (zegt o.a. VAN HASSELT) eerst nadat men daarmede bedreigd heeft en de beul zijn werktuigen heeft uitgestald en na approbatie van den Erfstadhouder ³⁾.

Bij de gewone lijfstraffen behoorden gedurende langen tijd ook het dragen van een aantal wapens bij het voetvolk, zadels bij de ruiters, spaden en kogels bij de artillerie, evenals het zitten op een houten paard of ezel, echter niet voor ruiters, ook met kogels aan de voeten en het binden aan een paal, met een of twee handen omhoog, de voeten steunende op palen, somwijlen aangepunt! Dit had echter dikwijls verlamming tengevolge, waarom deze onmenselijke straf ten slotte werd afgeschaft. Het aanvoeren van zoden, steenen of palen bij schansarbeid werd tot de gewone lijfstraffen gerekend, welke door den Regimentscommandant, echter ook door den hopman konden worden opgelegd.

Het geeselen met een bepaald aantal slagen op den naakten rug, geschiedde soms zóó, „dass die Bestraften entweder zu ungesunden Leuten werden, oder bald crepiren“ ⁴⁾. In onze Koloniën werd het gevaar hiervan ingezien, blijkende o.a. uit het verbod van 22 Jan. 1703, om het houten paard en het geeselen achter elkaar op één individu toe te passen, als „al te periculeus“, omdat de patiënt „daaronder zoude kunnen komen te sterven off wel voor al zijn leven bedorven te worden“ ⁵⁾. Op 4 Jan. 1706 werd deze bepaling gevolgd door het afschaffen van de wipgalg (n.l. het ophijschen aan de op den rug gebonden handen, den gestrafte dan laten vallen, doch zijn val plotseling te stuiten, waardoor de armen ontwrict werden! ⁶⁾ en eveneens van het houten paard, niet uit menscheit, „maar omdat de regeering geruimen tijd verstoken bleef van den dienst der daarmede getroffen“; in plaats daarvan zouden de schuldigen eenigen tijd in de ketting gesloten worden of spitsroeden loopen, echter voltrokken op een plaats door den G.G. te bepalen, opdat de achting van den inlander voor de krijgsmacht niet geschaad werd ⁷⁾.

¹⁾ Mr. J. v. HASSELT „Verhandeling over de straffe v. d. Kruiwagen“ 1719, blz. 14.

²⁾ Mr. J. v. HASSELT „Onderricht over het houden van krijgsraad“ 1776, blz. 146.

³⁾ Mr. J. v. HASSELT „Onderricht over het houden van krijgsraad“ 1776, blz. 148.

⁴⁾ v. FLEMING „Der vollkomm. Teutsche Sold.“ blz. 514.

⁵⁾ N.I. Plac. boek III, blz. 529.

⁶⁾ „De beul en z'n werk“, blz. 182, van den Schr.

⁷⁾ N.I. Plac. boek III, blz. 564.

Het deserteeren werd met den dood gestraft. Als een enkel voorbeeld halen wij het volgende aan. Toen, op bevel van KAREL, Hertog van Bourgondië, den 17n Maart 1474 elk leenman zich gereed moest houden om naar het Sticht van Keulen te trekken, ontving de Ambtman van Overbetuwe den last alle krijgslieden, die hun vanen verlaten hadden, te doen vatten, terwijl de Stadhouder van Nijmegen daaraan toevoegde, dat zij zouden worden geëxecuteerd „aen den lyue, zoo datter die doet naer volgden”¹⁾.

Een krijgswet door Keizer FREDERIK III in 1475 uitgevaardigd, bepaalde o.a. tegen mouterij „dass hinfür nieman kein rumor anheb bei verliesung sins libes”. Een ieder moest dan „zuo sinner herschaft oder houbtman” aantreden en daar bevelen afwachten²⁾. Hij die „ein messer oder waffen zuckt, schleht er zuo tod”, die verloor zelf zijn leven, verwondde hij slechts dan kostte hem dit zijn hand. Die vocht of „scheltwort” gebruikte, kwam „in gefangnisz”, terwijl het, ondanks de zware straffen, noodig bleek den voetknechten te verbieden in de stad „Wer” te dragen en ook „Spil”, d.w.z. te spelen (*Baeseler Chronik* II, 380).

Hoe slecht het toen met de tucht gesteld was vertelt deze Chronik duidelijk. Zoo durfde de Veldheer een officier niet te straffen indien de knechten diens partij kozen; men trad streng op tegen den enkeling, doch ontzag de massa. Een aanvoerder van de landsknechten, graaf v. WERDENBURG, doorstak b.v. vele van zijn knechten met zijn speer of gooide hen dood met zijn „bengeln” (knods), indien zij „ausser der ordnung gewichen” waren.

Bij de landsknechten onder Keizer MAXIMILIAAN II, ± 1480, was er per regiment een z.g. „Schultheiss” voor de gerechtszaken, die ter onderscheiding een staf droeg. Bij een overtreding bracht de Regiments-provoost den aangeklaagde voor den krijgstraad, samengesteld uit alle hoplieden, vendrighs en den „Feldweibl”, die door de knechten gekozen was. In de open lucht werd dan de raad geopend door den „Schultheiss” met een zeer wijdloopige aanspraak over alle verplichtingen van de leden, waarvan de eigenlijke bedoeling was te voorkomen, dat er een overijld vonnis geveld werd. Vervolgens werd de beschuldiging 3 maal voorgelezen op drie achtereenvolgende dagen, terwijl een verdediger aan den overtreder was toegevoegd. Eerst daarna volgde het vonnis bij meerderheid van stemmen.

Luidde de eisch „de lange spies”, dan voerde de provoost den schuldige in den kring door de landsknechten gevormd, deelde mee, dat er een „Mehr” (meerderheid van stemmen) verlangd werd, waarop de „Feldweibl” vervolgde, dat zij die hiermede instemden hun hand moesten opheffen. Was de eisch op die wijze 3 maal „erhätet”, dan rolden de vendrighs hun vaandels op en staken deze met de spits in den grond. Tenslotte moest er dan nog 3 maal door 41 man buiten den kring beraden worden en luidde hun oordeel gelijkluidend aan den eisch, dan werden de vaandels weer ontrold, de troep stelde zich op als bij het spitsroeden loopen, doch thans met de lange spies in de hand, en tusschen de gelederen vond de veroordeelde dan weldra den dood. Tenslotte knielden alle aanwezigen, baden voor zijn ziel en defileerden 3 maal langs het lijk, terwijl de haakschutten 3 maal hun geweer afschoten.

Een „Artykel-Brieff” van Hert. KAREL V v. Gelre uit 1509³⁾ bevatte o.a. de volgende bepalingen: „synre F.G. . . . holt so syn”, . . . „genen tocht noch anslach afftoslaen” geen spraak- of briefwisseling met den vijand, noch met andere Heeren houden, kerken, kloosters, kraam- en jonkvrouwen ontzien, bij Gods

1) Kron. Hist. Gen, X, blz. 328.

2) SCHULTZ „Deutsch. Leben im 14n u. 15n Jhrh.” II, blz. 594.

3) Geld. Oudh. I, blz. 339, G. v. HASSELT.

Lijden niet zweren enz. Die zulks deed of die misdaden van anderen niet aanbracht werd gestraft „sunder gnaide”. In dien brief worden geen straffen genoemd, wel daarentegen b.v. in Zwolsche rekeningen uit 1522, toen de provoost met den beul naar Harderwijk reisde, die „die Knechten daer die vingeren affhouwen solde”, die niet naar Friesland wilden trekken ¹⁾.

Den 5n Sept. 1570 gaf PHILIPS II een „Ordonnance édict et décret du Roi” uit, waarbij in art. LXVIII bepaald was, dat „van alle zaken van cryechshandel, oft tgene des inden leger geschiet, oich van tgene die cryechsluyden misdoen, ter plaetsen van hun garnisoen, oft achterlands treckende onder hun vendel, oft als te doen zal wesen vanden eenen soldaet tegens den anderen”, behandeld zouden worden door de „oeuerste coronnelz oft provoesten”, doch de gemeene delicten voor de gewone rechters.

TALLEMANT DES RÉAUX ²⁾ vertelt, dat in de 16e eeuw de „arrière ban” van het Fransche leger, hoofdzakelijk bestaande uit edellieden, zeer slecht gehoorzaamde, bewerende slechts tot 3 maanden dienst verplicht te zijn, zoodat de Koning hen zelfs niet kon overhalen wachtdienst te doen en een commandant van een eskadron edellieden verplicht was een regiment infanterie aan te vragen om de opstandige heeren in te sluiten!

Den 9n Aug. 1573 werd door den Prins van Oranje een ordonnantie uitgegeven, dreigende met verschillende straffen, o.a. tegen het lasteren van God, het bespotten van de dienaren van het Evangelie, met voorbedachten rade dooden, het stelen, overspel, verkrachting, slapen op post enz. Was de eerste maal gratie verleend, dan volgde bij herhaling steeds de dood. De straffen waren: zitten op water en brood, doorboren van de tong, naakt op een kartouw zitten, geeselen, naakt tot op het hemd verbannen, of hangen.

Ontstond er muiterij, dan volgde voor de aanleggers de dood, terwijl er „by lotinghe nae krygchsgebruyk” op elke tien deelnemers nog één werd aangewezen om dit lot te deelen.

Omstreeks 1584 waren er onder de troepen van den Prins van Oranje zulke verloopen benden, dat aan den kriegsraad ook de berechting van civiele geschillen en commune delicten moest worden opgedragen, hetgeen steeds aanleiding gaf tot geschillen. Het bleek dat het den 13n Aug. 1590 noodig was een nieuwen artikelbrief uit te geven, die in hoofdzaak hetzelfde bevatte als die van 1573. Verder zou een samenzweerder of hij, die een samenzwering niet aanbracht gehangen worden. Die zijn vaandel verliet zonder paspoort, of zijn kwartier of garnisoen verder dan een kanonschot draagt, kwaadspreekt of spot met de Staten-Generaal of „andere Overigheid”, verloor ook het leven, evenals de kapitein, die een soldaat aannam zonder wettelijk verlof van den vorigen. De zelfde straf dreigde ook hem, die wacht of dienst verzuimde, het slapen of het verlaten van zijn post, het verwekken van een oloop, het 's nachts afschieten van zijn roer, het niet vóór den avond inleveren van gevangenen of buit, enz. Den 27n Mei 1596 werd er weder een „Nieu Cryghs-ordre” uitgegeven in 61 artikelen, terwijl wij in het begin van de 17e eeuw nog al eens vonnissen aantreffen, waarbij militairen veroordeeld worden „op de Lands galei”, b.v. tot 3 jaar, eenmaal zelfs een Engelsch soldaat tot 50 jaar! ³⁾

Hoe slap de tucht somtijds werd onderhouden, toont b.v. een vonnis uit 1606. De Commandant van Geertruidenberg had den 7n April van dat jaar tegen den avond twee afdeelingen uitgezonden om den vijand afbreuk te doen. In plaats

¹⁾ Geld. Oudh. I, blz. 424, G. v. HASSELT.

²⁾ „Dict. de poche. Curiosités milit.” I blz. 261.

³⁾ Hooge Milit. Vierschaar 1604, 1605, No. 172, A.R.A.

daarvan werd in de woning van den secretaris van Raamsdonk flink gegeten en gedronken, terwijl de 2de afd. hetzelfde deed te Oosterhout. Bovendien plunderden de soldaten de bewoners en staken hun huizen in brand! Doch als de kapitein dit wangedrag verneemt, straft hij niemand! De Hooge Militaire Vierschaar nam toen echter de zaak in handen, veroordeelde den kapt. om alles terug te betalen en de hoofdschuldigen in handen van den Provoost-Generaal te leveren ¹⁾.

De doodvonnissen, behalve het harquebuseeren, alsook het weggagen als eerlooze schelm, werden steeds door een beul voltrokken.

Bij de Friesche regimenten, die een eigen rechtspraak hadden, eischte een art. brief van 29 Sept. 1597, dat de kapitein een soldaat, die een fout begaan had, overleverde aan den kwartiercommandant, die dan met de kapiteins, luitenants en vendrighs de zaak beoordeelde. De z.g. „Gerechts-Scholte” was president van dezen raad, waartoe ook behoorden de assessoren en de „geregtschryver”, terwijl de Geweld. Provoost de aanklager was. Deze beschikte over eenige dienaars, die, als kenteeken, op den rug van hun kleeding roode leeuwjes droegen; vandaar hun naam „leeuwendragers” ²⁾. Luidde het vonnis zonder eerloosverklaring, dan werd het uitgevoerd door officieren van de compagnie, d.w.z. door hen, die eenige „officie” bekleedden en in rang boven den soldaat stonden.

Men kende tevens als straf verbanning uit het Land, het leger of de compagnie, het ontnemen der wapens en betalen van boete. Wij lezen ook in enkele vonnissen, dat wanneer de bloedverwanten van een vermoorde er in toestemden, de veroordeelde zich ook mocht verbinden om „in Hungarn tegens den Erbviand Christelyckes Naemens den Turck, te dienen”, 10 jaar lang.

In no. 172 v/h Arch. v/d Ho. Mil. V. Sch. treffen wij op 21 Jan. en 1 Febr. 1621 weder een paar voorbeelden aan van slappe straffen; het eerste vonnis veroordeelt een kapitein slechts tot 800 P. boete en een vermaning, ofschoon hij zijne officieren en soldaten eenigen tijd soldij en serviesgelden onthouden had en op zijn monsterrol passevolanten voorkwamen! Het tweede voorbeeld is het vonnis tegen een commies over de legerscheperen, die wegens het opmaken van valsche declaratiën, slechts voor 2 jaar gebannen werd, „prefereerde gratie voor rieur”.

Het met een oor vastnagelen aan een paal, het geeselen aan de galg en het brandmerken, gevolgd door het weggagen als schelm, werd ook als straf gegeven, terwijl een veroordeelde tot gevangenis, op marsch, vastgeketend aan den wagen van den provoost, den trein moest volgen. Het afsnijden van neus en ooren, die aan de galg gespijkerd werden, was de straf voor desertie, de dood die voor lafheid tegenover den vijand. Bij vlucht van een geheele afdeeling ondergingen de officieren de doodstraf, terwijl iedere 10de man door loting werd aangewezen om te hangen. Dit alles deelt v. FLEMING mede in zijn „Der vollk. Teutsche Sold.”

Een straf, alleen bij de legers in gebruik, was het spitsroeden loopen, in Zweden omstreeks 1620 ingevoerd (Notes a. Queries, 9e S.V. 204). Zij heette daar „gatlopp” (gata = laan, lopp = loop), terwijl zij in Engeland den verbasterden naam „gauntlet” (ijzeren handschoen) kreeg omstreeks 1665. De troep werd daarbij op twee gelederen opgesteld, met de gezichten naar elkaar, terwijl achter een van de rijen een officier te paard reed, om toe te zien, dat de straf goed werd

¹⁾ Hooge Milit. Vierschaar 1604, 1605, No. 172, A.R.A.

²⁾ L. MULDER „Bijdr. t. d. kennis der milit. regtspl. laatst 16e eeuw” (*het Vaandel*, 2e R., 2e Jg. blz. 46).

uitgevoerd. Iedere soldaat was voorzien van een stok, waarmede hij den veroordeelde, wanneer deze hem voorbijging, op het naakte bovenlijf moest slaan, terwijl een onderofficier vóór het slachtoffer gaande, met de punt van zijn bardezaan op diens borst gericht, moest beletten dat hij te hard liep. Dikwijls was het vonnis onmenschelijk, omdat de schuldige eenige malen tusschen de twee gelederen van het geheele regiment moest passeeren. Men was dan ook verplicht na iederen gang een rustdag te houden, opdat de patiënt niet zou bezwijken of *gevoelloos worden!* Zelfs in 1785 was deze straf in Engeland nog in gebruik.

Van den strijd tusschen militaire en burger autoriteiten, wat de berechting van overtredingen tegen de tucht betreft, hiervan getuigt o.a. een Res. v. Gedeput. St. v. Gron. van 22 Sept. 1622, toen een soldaat door den Krijgsraad ter dood veroordeeld werd, maar door Gedeputeerden „gestraffet met drie weeken op water en broot te zitten”; de gewestelijke en gemeentelijke autoriteiten konden moeilijk afstand doen van hun macht over de inwoners ¹⁾.

De straffen tot handhaving van de krijgstucht kan men goed leeren kennen uit „*Les Misères et les Malheurs de la Guerre*” door JAC. CALLOT, Paris, 1633, waarin men o.a. ziet: de wipgalg, ophangen, harquebuseeren, verbranden, radbraken en ook de straf van het houten paard voor geringe overtredingen. Deze werd vooral toegepast bij het voetvolk, omdat de cav., door het rijden op het zadel, ongevoeliger was voor deze straf en het voor haar een schande was „wanneer yemant daer onder noch soude werden getolereert, die op een houten paert hadde geseten” ²⁾. De rug van dit paard werd gevormd door twee onder een scherpen hoek tegen elkaar gespijkerde planken. De straf kon verzawaard worden door aan de voeten wapens te binden.

De N. Friesche Volksalm., 1862, 80, deelt mede hoe tegen militaire zelfmoordenaars werd opgetreden. Den 15n Nov. 1651 had n.l. een soldaat „hem selfs doot gesteeken”. Aangezien dit geschied was „door een heftige coortse in een frenesie”, mocht hij des nachts en zonder gevolg op een kerkhof begraven worden. De gewone gang van zaken was anders: „het doode lichaam als een kring of aas langs de straet gesleypt tot onder de galge, om daer begraven te worden”, of ook wel aan één been opgehangen!

Als een bewijs hoe het slaan bij vele legers een gewone manier van bestraffen was, halen wij aan uit „*Beschreibung Festungen zu bauen*” van W. SCHILDKNECHT, 1652, dat de „*Feldwebel und Sergeant . . . drillen und stellen die Soldaten in Ordnung, versehen und gehen die Ronden und legen die schlafenden Soldaten die Träume aus durch den Propheten von Hagedorn*”, terwijl de kapt. d'armes den soldaten „*welche ihr Gewehr verrostet, hart geprügelte Münze zum Baumöl ausgab, und schmieret es ihnen alsofort selbst auch ein*”!

Dat in 1663 de krijgswetten in vele opzichten nog gelijk waren aan de ordonnantie van den Prins van Oranje van 9 Aug. 1573, kunnen wij o.a. lezen uit een opsomming daarvan in „*Oude Tijd*” 1869, blz. 164.

Tusschen 1660 en '70 had in het Fransche leger het woord „martinet” dezelfde beteekenis als drillmeester, of iemand, die de krijgstucht streng onderhield; JEAN MARTINET, luit. kolonel van een regiment infanterie onder LODERWIJK XIV, was n.l. in genoemde jaren Inspecteur der Inf. Mede door zijn invloed maakte hij in dien tijd het Fransche leger tot een der beste van Europa.

In een „*Reglement voor de Militie*” van 8 Dec. 1665 komt onder XI een eigenaardige straf voor, n.l. „Dat niemand sijn gevoegh in 't Leger zal mogen doen,

¹⁾ Gron. Volksalman. 1890. blz. 230.

²⁾ L. MULDER „*Bijdr. t. d. kennis der mil. rechtspr. i. h. laatst d. 16e eeuw*”. *Het Vaandel*. 1861/62.

dan ter geordonneerde plaetse, *op verbeurte van 't opperste kleet'*. Men wist dus onmiddellijk wat een *militair in hemdsmouwen* misdaan had!

Hoe zwaar daarentegen een vrij onschuldige grap den bedrijvers werd aangerekend, toont het „Acteboek v. Gedeput. St. v. St. en Lande, 25 Mei 1667. Te Groningen bestond n.l. een gewoonte onder de militairen om, indien er een nieuwen tamboer werd aangenomen „deselve door een van d'andere Tamboers met bier, water ofte andere materie te doopen”. Aangezien hierdoor „des Heeren naem en Sacrament van de Heilige Christelijke doop” werd misbruikt(!) moesten de tamboers zich voortaan van dergelijke „doodelicken sonde” onthouden, op verbeurte van „lyff en levent”!

Uit de bekende rijmelarij van C. DROSTE „Overblijfsels van Geheughenis” is op te maken, dat zelfs de officieren het zoo nauw niet namen met hunne verplichtingen; hij schreef n.l. 9 Juli 1669, dat hij te Greneble

„. . . . lastbrieven vondt, om weer terug te komen,

„Of dat myn Hopmanschap sou worden my ontnomen,

„Mits het verlot was uyt . . .”, en verder vermeldt hij na zijn terugkomst:

„. . . . schoon ik verlot 4 maanden kreeg tevooren

„Sints dat het was vernieuwt, ik hadt mijn loon verlooren.”

Dit was dus blijkbaar de eenige straf hem opgelegd. Wellicht, dat men in 't vervolg strenger meende te moeten zijn; vandaar de Res. Staten v. Holland van 21 Dec. 1669, om bij uitblijven van verlot den schuldige te casseeren.

Een sergeant, die een luitenant met een stok geslagen had, hoorde zich door de Hooge Mil. Vierschaar op 13 Dec. 1672 veroordeelen om voor het regt., waartoe zijn Cie. behoorde, dat hij „den luitenant op syn bloote knyen om vergiffenis bidden moest”, waarna hij op het schavot gebracht en geblinddoekt werd en drie soldaten boven zijn hoofd een schot losten. Vervolgens diende de beul hem op zijn ontblooten rug 12 stokslagen toe, brak vervolgens den degen van den veroordeelde voor zijn voeten, terwijl hij „ten eeuwigen dage uyt den Lande” gebannen werd.

Het zonderlinge vonnis tegen den gewezen Commandant VAN RHEES, van 24 Dec. 1672, luidde vrijspraak wegens het overgeven van de stad, die niet langer te verdedigen was. Daar hij zich echter bij de capitulatie „merckelyck misgrepen” had, moest hij op eigen kosten 300 man werven en die aan Z. Hoogheid aanbieden!

Ook het terugstellen in rang kwam voor, o.a. 8 Febr. 1673, toen twee vendrighs van de Garde van Z. Hoogheid wegens het „verkeeren in infaame huysen” 3 maanden als gemeen soldaat moesten dienen. Den 24 Jul. van dat jaar vond WILLEM III het noodig, wegens „veelerhande ongebondentheyt” en het „zweeren, vloecken” enz. niet dat de Officiieren werden teruggesteld, doch dat zij de eerste maal tot verlies van een maand soldij veroordeeld werden, de 2de maal tot ontslag, terwijl de soldaten en anderen de eerste maal „voor haare regimenten, ten thoon voor alle de weereldt aan een Paal geslooten en 2 dagen langh te waater en te broodt gesteldt”. Bij herhaling werd den schuldige een gloeiende priem door de tong geboord en uit het gebied van de Staten gebannen.

Men behoeft de Resoln. van de St. v. Holl. maar op te slaan om te lezen hoe het marodeeren in de oorlogsdagen herhaaldelijk voorkwam. Zoo werd bij die van 14 Juli 1673 aan de boeren toegestaan de roovende soldaten zelfs te dooden. Behalve vergoeding zou tegen de lijken met straffen van infamie worden ge-procedeerd. En den 8n Aug. d.a.v., op vernieuwde klachten over het stelen van vee en gewassen, waaruit bleek, dat de kapiteins en ritmeesters daartegen niet met „exemplaire” straffen optraden, zouden deze zooveel in hunne tractemen-

ten worden gekort, als de geschatte waarde van het geroofde bedroeg. En in de 18e eeuw kregen de boeren rondom Sluys wonende, volgens een order het recht een marodeur „een handvol hagel in de billen te schieten”. Stelde hij zich te weer bij het opbrengen des nachts, dan mocht men hem neerschieten ¹⁾.

Een krijgsraad in Aug. 1674 te Nivelles gehouden, veroordeelde een aanstoker tot muiterij tot de galg, terwijl aan de muitelingen „dys ooren sullen werden afgesneden, ende op yder wangh een galg gebrantmerckt”.

Indien een beschuldigde niet in arrest was, werd hij bij trompet of trom in het openbaar ingedaagd op 3 of meer opeenvolgende dagen, zooals herhaaldelijk uit het Archief van de Ho. Mil. Vierschaar blijkt. Militairen werden ook wel gestraft met het staan aan de kaak, zelfs werd die straf verzwaaard tot het ongeschoeid staan op de ijzers met de handen omhoog! Daarna werd de schuldige soms nog een jaar in het Provic. Tuchthuis geplaatst, zooals een vonnis van 17 Mei 1678 van den Krijgsraad te Groningen luidde. Een eigenaardige uitspraak gaf de Ho. Mil. Viersch. 11 Dec. 1682, toen een luitenant, die een ander had afgeranseld, inhabel verklaard om hier te lande ooit eenig ambt te bekleeden, voor 10 jaar verbannen en in de kosten veroordeeld werd, maar bovendien den geslagene pardon moest vragen. Hij zou daarbij een stok op tafel leggen en zeggen „dat hy den geslagene magt geeft om hem daermee te tracteeren gelijk hy den voornoemde heeft getracteert”. Deze zou dan den stok wel opnemen, doch verklaren, dat hij, „ten respecte van den Ho. Krijgsraad sulx niet en wil doen” en daarna den stok aan den veroordeelde teruggeven.

Vonnissen uit de 17e eeuw toonen ook, dat zelfs kapiteins en andere officieren met cassatie „aenden lyve arbitralick ende ooc metter doot” gestraft konden worden, zoo zij bij de monstering knoeiden.

SANDRAS DE COURTILZ haalt in zijn Méms. uit 1683 zeldzame voorbeelden aan hoe treurig het, ten gevolge van den burgeroorlog, met de tucht in het Fransche leger gesteld was. De soldaten dienden hoofdzakelijk „par l'espérance du pillage.” Zoo werden in de winterkwartieren streek na streek leeggestolen, zoodat er vele kleine plaatsen ontvolkt en enkele met grachten en palissaden omringd werden. De monsteringen geschieden eer „parce que c'estoit la coutume, que par aucun espérance qu'on eut de reformer les abus”. De officieren leenden elkaar de soldaten, terwijl de chefs, noch de Min. daartegen durfden optreden, uit vrees dat de schuldigen partij zouden kiezen voor CONDÉ. LODEWIJK XIV bracht echter, zij het ook met moeite, orde in den chaos. Al verlangde de hooge adel slechts hooge rangen in het leger, de Koning koos slechts hen, die oorlogservaring hadden, hield herhaaldelijk zelf revue, stelde inspecteurs aan en gaf zulke strenge ordonnantiën, dat de ongewenschte toestanden verdwenen.

Dat er als correctie voor geringe fouten nog steeds mocht worden geslagen, kan men in vele vonnissen lezen; zoo in de Ho. Mil. Viersch. van 14 Jun. 1690. Een luitenant te Nijmegen gelastte aan een ruiter, die woorden had met een korporaal, te zwijgen. Als deze dit niet doet, slaat de luitenant hem met den degen op den schouder. Ongelukkigerwijze draaide de degen in zijn hand, zoodat de slag, met de scherpe zijde toegebracht, een slagader doorsneed en de ruiter stierf. De luitenant werd veroordeeld tot betaling van een maand zijner gage, daar hij niet de bedoeling had om den ruiter ter dood te brengen, „nemaer hem alleen door slaen over syne voers-fouten heeft traghten te corrigeeren”. Den 13n Juni 1691 werd een soldaat wegens desertie gehangen, nadat hij door een korporaal was geslagen. „omdat hy dronken synde naer de taptoe sigh in de

¹⁾ Nav. 1812. Orders voor het garnizoen v. SLUYS.

soetelaerstente bevond". En 7 Juli 1691 wordt een ruiter, die met zijn paard in zeer slechten toestand van verlof terugkeert, door een wachtmeester geslagen.

In dat zelfde jaar werden doodslag nog steeds met harquebuseeren, diefstal met geeselen, brandmerken en weggagen geboet, doch volgens een vonnis van 9 Aug. 1704 kwam een spion, uitgezonden naar de Franschen, er genadig af, omdat hij daar geld had aangenomen, indien hij valsche berichten over het Fransche leger meebracht; hij werd gegeeseld en uit het leger gebannen.

Den 12n Mrt. 1704 vonden de St. v. Holl. het noodig, naar aanleiding van de disorde van het voorgaande jaar enz., dat de 1ste Genl., met approbatie v/d Gedep. te velde, naar „rigueur van de Art. brief" zou optreden; in het algemeen werd hem grooter macht toegekend, doch dat het gewenschte resultaat niet bereikt werd, blijkt uit haar besluit van 22 Jan. 1706, om het reglement van Ho. Mog. van 18 April 1704 te vernieuwen en den Art. brief van Aug. 1590 weder alom bekend te maken. Dat ook deze maatregel nog niet afdoende was, toont het besluit van de R. v. State van 15 April 1728 om een geweld.provoost bij het Hof aan te stellen, om „beter ontsag by allen collonellen . . ." enz. „in onsen dienst te hebben . . ." en de ongeregeldheden bij het krijgsvolk te doen ophouden.

In O.I. bestond, o.a. in 1743 nog, „de piekslag" voor soldaten, die onvoldoende toezicht op de kettinggangers hielden¹⁾.

Een voorbeeld van ruwe bestraffing lezen wij in een verklaring, afgelegd voor de Ho. Mil. Viersch. no. 339, in Oct. 1748, door een Off., een korpl., den provt. en eenige chirurgijns, n.l. dat een gewezen barbier bij een Compagnie van het I Bat. Oranje Nassau, op last van den regimentscommandant aan 4 hellebaarden werd vastgebonden, met den r. voet aan den l. arm en omgekeerd en in die houding door dien commandant met den degen zóó geslagen was, dat de man hevig verwond werd.

Den 17n Oct. 1758 werd bij Res. v. Ho. Mog. de doodstraf op desertie veranderd in de straf van den kruiwagen, aangezien de desertie toenam en de doodstraf niet voldoende afschrikte. Volgens het Reglement van den Erfstadhouder van 10 April 1749 bestond deze straf uit arbeid aan 's Lands fortificatiën of aan ander Lands werk, als zal worden opgedragen, doch met boeien aan de beenen vastgeklonken. Niet aan den arbeid zijnde moesten de veroordeelden in de provoosthuizen van Doornik, Maastricht, 's-Bosch, Breda, Bergen o.Z. of Coevorden verblijven. Zij kregen slechts één jas, twee hemden en één paar schoenen en moesten de rest met werken verdienen. Zij sliepen op een brits met één bos stroo in de 14 dagen en kregen voor onderhoud niet meer dan 2 pond brood en het noodige drinkwater per dag, terwijl er 's winters van 1 Nov. tot 1 Mrt. een kachel in hun verblijf gestookt werd, doch de boeien noch bij dag, noch bij nacht afgelegd werden! Bij slecht gedrag werd hij op een schuinstaande plank gebonden en met een bullepees afgeranseld. Was de straf om, dan ging hij naar zijn regiment terug, waar hij voor het front van den troep moest verschijnen. De vendrig van de compagnie waarvan hij gedeserteerd was, zwaaide hem 3 maal het vaandel over het hoofd en gaf hem de hand, als een bewijs, dat hij weer als eerlijk beschouwd werd, terwijl ieder, die het waagde hem daarna zijn vroegere misdaad te verwijten, zelf veroordeeld werd tot 2 jaren geboeid arbeiden aan 's Lands werken!

Het is ons niet bekend wanneer de straf van het blok aan het been is ingevoerd. Capt. CUTHBERTSON beschrijft deze in een Engelsch werkje als een ijzeren

¹⁾ Ned. Ind. Plak. boek IV. blz. 593.

boei, waaraan een ketting van 2 voet, met aan het einde een houten blok van 4 pond; zij heette „the log” en werd in Engeland op de soldaten veel toegepast, zelfs nog in 1821 ¹⁾.

Volgens het oordeel van Mr. J. J. v. HASSELT in zijn „Onderricht d. Jurisd. d. Milit.”, 1778, blz. 393, moest men het brandmerken in het gezicht bij militairen niet toepassen; alleen wanneer een soldaat een ander met opzet in het aangezicht gesneden had, zou hij door den beul op dezelfde wijze geteekend en bovendien gegeeseld worden.

Het spitsroeden loopen is nog lang, vooral in Pruisen, in zwang gebleven; zoo moest b.v. 2 Dec. 1804 te Berlijn een soldaat wegens een valsche aangifte van moord 30 maal tusschen de gelederen van 200 man loopen. *Na genezen te zijn* werd hij bovendien nog 4 jaren opgesloten in de vesting Colberg.

Thans zijn gelukkig de meeste, zoo niet alle lijfstraffen in de legers verdwenen en tracht men de discipline te onderhouden in hoofdzaak door degradatie en vrijheidsstraffen van langer of korter duur.

Zij, die de tucht tot een onderwerp van uitgebreider studie willen kiezen, verwijzen wij, behalve naar de reeds geciteerde werken, naar het *Milit. Wdb.* van Kol. J. DIBBETZ, 's-Hage, 1740, als wegwijzer in het groot aantal Wetten, Ordonnantien enz. over de milit. discipline, ook naar het *Kulturgeschichtl. Bilderb. V.* van G. HIRTH, waarin o.a. platen van CHODOWIECKI over de „peines infamentes”, naar het *Gr. Placaatb.* en de uitgebreide registers van de *Resol.*, vooral van de *St. v. Holl.*, voornamelijk op de woorden: Militie, Disorders, Placaat, Instructien, enz.

¹⁾ Notes and Queries, 9e S. V. blz. 511.

Herdruk van de artikelen over onzen oorlog.

Aan de zeer vele aanvragen om de nummers van De Militaire Spectator van 1940 en 1941, welke artikelen over onzen oorlog bevatten, kan niet meer worden voldaan, behalve no. 6 van Juni 1941.

Teneinde te voldoen aan het verlangen van velen om alle in De Militaire Spectator verschenen artikelen over onzen oorlog volledig te bezitten, zullen wij die artikelen, dus zoowel de officieele publicaties der Krijgskundige Sectie van het Hoofdregeelingsbureau als de niet officieele, verschenen in de nummers van Juli 1940 tot Juni 1941, binnenkort als boekwerk doen verschijnen, met bijvoeging van alle kaarten en schetsen.

Het is ons slechts veroorloofd dit boekwerk verkrijgbaar te stellen voor geabonneerden op De Militaire Spectator. De prijs en de datum van verschijnen zullen in het volgende nummer worden vermeld.

NIEUWE UITGAVEN

MOBILISATIE- EN OORLOGSPENNINGEN 1939—1940.

Van de kundige hand van Dr. W. F. BAX is een aanvulling verschenen op het boekwerk „Ridderorden, Eereteekenen en Penningen betreffende de Weermacht van Nederland en Koloniën”.

Alle sedert 1936 geslagen penningen en ingestelde eereteekenen zijn in alle details beschreven. Onder het hoofdstuk „Mobilisatie- en Oorlogspenningen 1939—1940” zijn een twee en twintigtal penningen omschreven, welke ter herinnering aan de mobilisatie en den oorlog zijn geslagen en waarvan de volgende als draagpenningen zijn gemaakt:

Een draagpenning ter herdenking van de gesneuvelde militairen van het 3e en 27e Regiment Inf., 3e Grensbataljon en 3e Depôtbataljon.

Er moeten van deze penningen 125 groote en 1100 kleine medailles geslagen zijn. De groote penning is als aandenken uitgereikt aan de nabestaanden van de gesneuvelden bij de gehouden lijkdiensten te Delft, Breda en Bergen op Zoom ter gedachtenis van dezen. Den kleinen draagpenning ontvingen de aanwezige militairen.

Een draagpenning van het 3e Depôtbataljon in brons aan een blauw lint met omschrift: Herinnering aan den oorlog 10—14 Mei 1940.

Door den majoor-commandant van het bataljon is deze penning met een oorkonde aan de leden van dit onderdeel aangeboden als herinnering aan de gevechten bij Delft, waaraan het heeft deelgenomen. De oorkonde luidt:

Toen in den vroegen ochtend van 10 Mei j.l. vijandelijke valschermpjes en vliegtuiglandingsstroepen in grooten getale in de nabijheid van Delft daalden, werd ons Bataljon plotseling voor de zeer moeilijke taak gesteld met de wapens op te moeten treden tegen deze zwaar bewapende en uitstekend geoefende keurtroepen van het machtige Duitsche leger.

Dit leek voor een Depôt-bataljon — een Bataljon dus bestaande uit voor een groot deel nog geheel ongeoeffende soldaten, waarvan de meesten zelfs nog nooit met scherp hadden geschoten — een schier bovenmenselijke opdracht, temeer omdat ook onze uitrusting uit den aard der zaak zeer onvolledig was.

Door Uw dapperheid en inspanning is het echter mogelijk geweest om den aanval op Delft af te slaan en deze stad te behouden.

Bij deze verdediging zijn helaas velen van ons Bataljon gevallen en wel onze kameraden:

Kapt.	V. D. BERG, C. J.	Dpl.	RHOEN, J. J.
Sergt.	ZWIERS, J. H.	„	REUVERS, J. W.
„	VAN DIJK, A. M.	„	TIMMERS, W.
„	TERLOUW, L. B.	„	SAARLOOS, P.
Korpl.	SCHIPPERS, B.	„	KUPER, J. A.
Dpl.	V. D. PUT, J. J.	„	DE MAN, H.
„	EMMEN, J.	„	VAN MEER, P. C. M.
„	LEYDEKKERS, L.	„	OUDIJK, A.
„	VERSWIJVER, W. A.	„	VERSLUYS, D. M.
„	DE HAAN, J.	„	BUYS, J.
„	BUTTER, C.	„	KOET, P.

Zij stierven den heldendood voor ons Vaderland en wij zullen hen steeds met eerbied blijven gedenken.

Als blijvende herinnering aan de moeilijke en spannende oorlogsdagen zend ik U hierbij een medaille, welke gij met gepaste fierheid zult kunnen dragen als een aandenken aan de dagen waarop gij goed en bloed veil hadt voor de verdediging van ons dierbaar Nederland.

De Bataljonscommandant,
De Reserve majoor
w.g. W. RIGTER.

Een draagpenning van het 14e Depôtbataljon in brons aan een blauw lint, welke door den Kapitein-commandant van het bataljon met onderstaande oorkonde aan de manschappen van dit onderdeel is aangeboden.

Rijswijk (Z.-H.), Juni 1940.

Waarde Strijdmaker!

Hierbij zend ik U een draagpenning als blijvende herinnering aan Uw dienst bij ons Bataljon tijdens de oorlogsdagen. Dit teeken kunt Gij met gepaste fierheid dragen.

Nauwelijks geoefend en zeer onvolledig uitgerust, heeft ons Bataljon alle mensche-lijke verwachtingen verre overtroffen.

De uitkomsten van onze gevechten tegen vijandelijke valscher- en vliegtuig-landingstroepen hebben dit duidelijk genoeg aangetoond.

Bij het aanschouwen van deze penning herdenken wij met eerbied onze gevallen kameraden de dienstplichtige soldaten J. LEUNIS, J. VIJFHUIZEN en J. J. H. LOUWINGER.

Wat ook ons lot moge wezen, uit de droevige gebeurtenissen der vijf oorlogsdagen behouden wij als een grooten troost de overtuiging, dat wij hebben behoord tot een Bataljon, waarin een ieder, van hoog tot laag, zijn plicht ten volle heeft vervuld.

Leve het Vaderland!

De Kapitein, Bataljonscommandant,
w.g. C. W. EKKART.

Tenslotte nog een herinneringspenning van de 3e Batterij der 1e Afdeling van het 8ste Regiment Artillerie in brons aan een rood, wit en blauw lint. De voorzijde vertoont twee door een koninklijke kroon gedekte gekruiste vuurmonden. In het veld naast en onder de kanonnen: 3-I-8 R.A. Grebbe.

De keerzijde vermeldt: „Voor het Vaderland” en het omschrift: „Bereden Artillerie 10—14 Mei 1940”.

W. BARON VAN ITTERSUM.

Nummers 1938

Een onzer abonné's zou ter completeering van zijn jaargangen gaarne in het bezit gesteld worden van de nummers, 2, 3, 4 en 8 van 1938, die bij ons zijn uitverkocht. Aanbiedingen met opgave van verlangden prijs aan

Admin. De Militaire Spectator - Zwarteweg 1 - Den Haag

GEVRAAGD TER OVERNAME:

* Militaire Spectator 1940, nos. 5 t/m 12

* Militaire Spectator 1941, nos. 1, 2, 4 en 5

BRIEVEN ONDER No. 297 AAN BOEKHANDEL D. VAN BEEK, ARNHEM

ALBERTS & Co. C.V.

AMSTERDAM-C - WARMOESSTR. 78
Tel. 47509

MACHINES voor MILITAIRE
SCHOENMAKERIEN

Rubberfabriek Overman

AMSTERDAM, Motorkade 10, Tel. 60215

Cushion en massieve banden,
rubbervloeren en allerlei techn. artikelen.

H. C. Geveke — Leeuwarden

TELEFOONNUMMERS 5637 EN 6238

BOUW- EN BETONWERKEN